

De Quijote-serie van 1905

Dik Bakker

De eigenlijke functie van een postzegel

Men zou het bijna vergeten: postzegels werden ooit, in 1840, geïntroduceerd als middel tot voorfranking van poststukken, zodat deze voortaan zonder verdere kosten voor de ontvanger konden worden bezorgd. Aanvankelijk waren die zegels sobere papiertjes in een enkele kleur, slechts gesierd door een afbeelding van een regerend vorst, een staatswapen of ander heraldisch symbool, of zelfs alleen maar door een waarde aanduiding. Postzegels dienden geen ander doel dan franking, en werden niet geacht te worden gebruikt voor welke vorm van herdenking of propaganda ook, laat staan voor het spekken van de kas van de posthuizen. Deze conventie werd officieel bij de oprichting van de Universal Postal Union (U.P.U.) in 1874. Deze organisatie stelde verder ook nog een beperkt kleurenschema voor zegels vast – groen voor een briefkaart, rood voor een brief, en blauw voor internationale post - dat door alle aangesloten landen werd aanvaard. Het duurde echter nog geen twintig jaar voordat deze afspraken werden geschonden. Dat was vermoedelijk voor het eerst in 1892 bij de uitgifte door de Amerikaanse posthuizen van de fameuze serie ter herdenking van de landing van Columbus. Deze uitgifte gaf aanleiding tot de oprichting, door een groep serieuze verzamelaars, van de S.S.S.S., de Society for the Suppression of Speculative Stamps. Die ging echter binnen enkele jaren ter ziele, toen bleek dat sommige leden toch heimelijk afwijkende ontwerpen in hun albums bleven stoppen, en er zelfs in handelden.

Daarmee was het startschot gegeven, en volgde het ene na het andere land met bijzondere uitgiften. Deze praktijk werd voor het eerst gesanctioneerd door de U.P.U. op zijn bijeenkomst in Washington in juni 1897, zij het dat er toch nog sprake was van een beperking: bijzondere zegels mochten slechts worden gebruikt voor *binnenlandse* postale doeleinden. Zo was er op zeker moment geen land meer dat zich niet had schuldig gemaakt aan het overtreden van de oorspronkelijke nobele U.P.U.-principes. Ook Spanje bleef niet achter. Op 1 mei 1905 verscheen als eerste speciale uitgifte de uit maar liefst 10 zegels bestaande serie ter herinnering aan de publicatie, driehonderd jaar eerder, van de 'Don Quijote de la Mancha', het beroemde boek van de hand van Miguel de Cervantes.

In deze, en de erop volgende bijdragen wil ik nader ingaan op deze bijzondere serie. Elk van de tien zegels toont een scene uit een van de hoofdstukken van het boek; elk een avontuur van de onverschrokken ridder en zijn trouwe knecht Sancho Panza. Afbeelding 1 toont de complete serie. Helaas zijn niet alle exemplaren even goed gecentreerd ...

Afb. 1. De Quijote-serie van 1905

In tien volgende afleveringen wil ik telkens een van deze zegels behandelen, middels een samenvatting van het hoofdstuk waaruit de betreffende afbeelding een scene is. In deze eerste aflevering zal ik kort ingaan op het tot stand komen van de serie. Maar eerst iets over het boek waar het allemaal om draait.

De Don Quijote

Miguel de Cervantes Saavedra, geboren op 29 september 1547 in Alcalá de Henares, vlak bij Madrid, brengt zijn jonge jaren door in het leger. Tijdens de zeeslag bij Lepanto tegen de Turkse vloot (1571), raakt hij zodanig gewond dat hij het gebruik van zijn linkerhand kwijt is. Hij brengt vervolgens nog eens vijf jaar door in gevangenschap in Algerije. Daar weet hij zijn medegevangenen te vermaken met vertellingen en geïmproviseerde theaterstukjes. Terug in Spanje voegt Cervantes zich weer bij het leger, nu als kwartiermeester. Onduidelijke financiële transacties leveren hem diverse malen celstraf op. Al die tijd, in en buiten de gevangenis, schrijft hij, met name toneelstukken en poëzie, vaak humoristisch van aard. Daar is helaas weinig van overgeleverd. Dan, in 1605, als hij 58 jaar oud is, verschijnt zijn eerste serieuze werk, dat hem eeuwige roem zal verschaffen: 'El Ingenioso Hidalgo Don Quixote de la Mancha'. In de Nederlandse vertaling, met de juiste 'sj' uitspraak van de 16-e eeuwse Spaanse 'x', werd dat: Don Quichot [1]. Cervantes had zich al sinds jaar en dag geërgerd aan de in die tijd immens populaire ridderromans, die wellicht het best te vergelijken zijn met de huidige detectives, of de nog altijd in grote oplagen verschijnende 'kasteelromans'. Hij wil ze nu met zijn eigen versie van een ridderroman belachelijk maken, maar tegelijkertijd een werk van grotere diepgang en met een literair gehalte stellen tegenover wat hij beschouwt als broddelwerk.

In 52 korte hoofdstukken schetst Cervantes ons de lotgevallen van Alonso Quijano, een wat oudere, verarmde edelman uit La Mancha. Diens hoofd is dusdanig op hol gebracht door het lezen van te veel ridderromans, dat hij zichzelf een ridder is gaan wanen, Don Quijote geheten. Op zijn paard Rocinante, een magere schimmel, trekt hij de wereld in, om overal het kwaad te bestrijden, en zo de hand van zijn geliefde Dulcinea te winnen. Hij is steeds in gezelschap van zijn trouwe knecht, Sancho Panza, die reist op een ezel, en die hem op het rechte pad probeert te houden met zijn boerse nuchterheid. Want dwaas als hij is, ziet Quijote overal onrecht en vijanden waar die niet zijn. Maar met zijn domheden, die de lezer vrolijk maken, houdt de Don ons ook, als ware hij een hofnar, een spiegel voor. Zo maakt hij ons bewust van allerlei vormen van dwaasheid en onrechtvaardigheid die er juist wel zijn, in de wereld en onszelf, maar waar wij liever zoveel mogelijk van weggijken. Het boek is daarmee een werk van lering en vermaak. Het is tevens zo ongeveer de eerste serieuze roman van de westerse literatuur, en volgens sommigen meteen ook maar de beste. Het werk had direct zo'n succes dat Cervantes tien jaar later, nog net voor zijn dood op 22 april 1616, een tweede, ongeveer even dik vervolg het licht deed zien.

De Quijote behoort stellig tot de literaire canon. Van het boek verschenen naar een recente schatting zo'n 200 edities in omstreeks 50 verschillende talen [2]. Er zijn uitgaven met fraaie afbeeldingen, waarvan wellicht de beroemdste is die van Gustave Doré in een 19-e eeuwse Franse uitgave. En kunstenaars als Pablo Picasso en Salvador Dalí hebben ons hun impressie van de ridder en zijn knecht in veelvoud nagelaten. Er bestaan vereenvoudigde versies van het boek voor kinderen, maar het is stellig geen 'kinderboek', zoals wel eens wordt gedacht. Het heeft latere auteurs geïnspireerd tot soortgelijke werken, niet in de laatste plaats Alexandre Dumas ('De Drie Musketers'), Mark Twain ('Huckleberry Finn') en Jonathan Swift ('Gullivers Reizen'). Er zijn drie vertalingen van de Quijote in het Nederlands, de laatste, heel recente van de hand van Barber van de Pol. Een reden te meer om het boek (weer) eens open te slaan.

De tot standkoming van de serie

Als gezegd: de aan de Quijote gewijde serie verscheen in 1905, precies drie honderd jaar nadat het eerste deel van het boek het licht zag. De Spaanse regering had, met oog op de viering van dit feit, op 1 januari van dat jaar een commissie ingesteld, bestaande uit diverse ministers, de burgemeesters van Madrid en Alcalá, en vertegenwoordigers van de academische wereld. Een van de vele voorstellen waar deze commissie mee kwam was de uitgifte van een serie herdenkingszegels. Die zouden dan alleen geldig zijn gedurende de officiële feestdagen, gepland van 1 tot 15 mei van dat jaar, en geheel conform de laatste U.P.U. voorschriften slechts bedoeld voor binnenlands gebruik. Verder werd bepaald dat de zegels alleen verkrijgbaar zouden zijn bij de postkantoren en tabakszaken in Madrid. Als gevolg van deze laatste bepaling, die tot luid protest leidde van verzamelaars elders in Spanje, hebben de meeste gebruikte exemplaren een stempel van Madrid, met name die van de eerste paar dagen.

Op 18 maart ging de officiële opdracht voor wat de eerste Spaanse gelegenheidszegels zouden worden naar de Posterijen. Als deze pas op dat moment daadwerkelijk op de hoogte werden gesteld van dit initiatief, dan

moeten er dus krap zes weken over zijn geweest voor het ontwerp en de (eerste) productie van de zegels, die immers op 1 mei verkrijgbaar waren. Dat is nauwelijks voor te stellen. Bartolomé Maura y Montaner, vermaard graficus en artistiek directeur van de Spaanse munt, nam zelf het ontwerp op zich. Hij had al eerder een bronzen munt ontworpen met het portret van Cervantes, die is te vinden in afbeelding 2. Vermoedelijk was hij dan ook al eerder in stilte begonnen met het werk aan de zegels.

Afb. 2. Medaille ter herdenking van 300 jaar Don Quijote

De serie diende te bestaan uit tien waarden, lopend van een bescheiden 5 céntimos tot een zeer hoge 10 pesetas. Ze zijn gecatalogiseerd in de Edifil onder de nrs. 257 t/m 266. Zo'n lange reeks was overigens in het geheel niet ongewoon voor de Spaanse postseries. De kort ervoor uitgegeven 'Cadete'-serie, met het portret van de jonge koning Alfonso XIII (Ed. 241-255) omvat maar liefst 15 waarden, lopend van 2c tot 10p. In feite is de waardenreeks 2c-10p de norm voor alle langlopende series vanaf 1872, toen de peseta als munt was ingevoerd.

Verder zijn de zegels van de Quijote-serie monochroom, elk met zijn eigen kleur. Ook dat was tot dan toe gebruikelijk voor Spaanse zegels, zij het met enkele uitzonderingen. De zegels van de schildseries uit 1854 (Ed. 28-31) en 1855 (Ed. 35-38) combineren een zwart wapen met verschillende achtergrondkleuren. De series met koningin Isabel II van 1860, 1862 en 1864 zijn gedrukt op (niet-blank) papier, waarvan de kleur afwijkt van de kleur van de afbeelding zelf. En er zijn enkele uitgaven die daadwerkelijk meerkleurig genoemd kunnen worden: de 12 en de 19 cuartos uit 1865 (Ed. 70, 71; zie afbeelding 3), en hun getande evenknieën uit hetzelfde jaar (Ed. 76, 77).

Afb. 3. De eerste daadwerkelijk tweekleurige uitgaven van Spanje

Monochroom was echter tot dan toe wel de overheersende ontwerpmethod.

Eveneens gebruikelijk in het ontwerp van de serie is de tweedeling in een vast kader voor alle zegels, met daarbinnen een - eventueel variabele - voorstelling. In afbeelding 4 vindt men het zegel van 40 céntimos als

voorbeeld hiervan. Het vaste kader van de Quijote-serie toont aan de linkerkant een portret van de schrijver in medaillevorm, omgeven door een lauwerkrans. Daaronder liggen twee attributen die met Cervantes kunnen worden geassocieerd: een zwaard en een opengeslagen boek. Linksboven staan de relevante jaartallen, 1605 en 1905. Midden-boven treft men het wapen van Spanje. Net als bij het merendeel van de eerdere Spaanse uitgaven ontbreekt de landsnaam. Aan de rechterkant staat een engelfiguur, met een lauwerkrans in zijn rechterhand, en een rol perkament in de linker. Midden-onder staat de frankewaarde, en rechtsonder de naam van de ontwerper: B. Maura. De centrale afbeelding van dit zegel toont Don Quijote die een aanval inzet op een kudde schapen, die hij aanziet voor een vijandig leger. Deze, en de andere centrale scènes zouden mijns inziens een stuk aan duidelijkheid, en de zegels aan aantrekkelijkheid hebben gewonnen, als ze in een contrasterende kleur waren uitgevoerd, bijvoorbeeld in zwart.

Afb. 4. Het zegel van 40 céntimos (Ed. 262)

De omvang van alle zegels is gelijk: 26 x 42 mm, en die van het kader 23 x 39 mm. Ze zijn uitgevoerd in lijntanding 14. Zoals de meeste Spaanse uitgaven van voor de tweede wereldoorlog zijn ook deze zegels veelal slecht gecentreerd, waarbij de perforatie nogal eens het zegelbeeld zelf aantast (zie de 1p en 4p in afbeelding 1). Aan de achterzijde bevindt zich, als vaker, een A-nummer, in blauwe inkt. De zegels werden gedrukt bij de Fabrica Nacional de Moneda y Timbre, de Staatsdrukkerij te Madrid. Ze zijn uitgevoerd volgens de boekdruktechniek, en gedrukt in vellen van 50 stuks, tweemaal 5 bij 5 zegels met daartussen een witte strook. Dat verklaart het bestaan van paren als in afbeelding 5.

Afb. 5. Brugpaar van het zegel van 4 pesetas (Ed. 265)

Gezien de restrictieve verkoopbepalingen zal het geen verbazing wekken dat er op 15 mei nog grote aantallen onverkochte zegels over waren. Men is dan ook nog vele jaren doorgedaan met deze tegen de frankewaarde te verkopen aan de filatelieloketten in Madrid. De meeste zegels van de serie bleven zelfs te koop tot in de jaren 20, met uitzondering van de 30c, 40c en 1p. Dat laatste is overigens te zien aan de huidige catalogusprijzen voor deze drie zegels. Een deel van de overgebleven oplage van de 10c, 15c en 25c is door de republikeinse regering in 1938 en 1939, ten tijde van de burgeroorlog dus, weer in omloop gebracht, zij het overgedrukt met nieuwe waarden. Of er daarna nog zegels over waren, en of die vervolgens zijn vernietigd is niet bekend.

Als eerder gesteld: ik wil in tien toekomstige afleveringen per zegel de meer specifieke filatelistische aspecten behandelen, en verder een samenvatting geven van het hoofdstuk uit de Quijote waaraan de corresponderende afbeelding is ontleend, en deze aldus iets meer voor het voetlicht brengen.

Noten

[1] De uitspraak van de Spaanse zestiende eeuwse 'x' veranderde gaandeweg van 'sj' in 'g', en die klank wordt in een latere spellingen geschreven als 'j'. Als gevolg hiervan is de huidige Spaanse spelling van de naam 'Quijote', ongeveer uitgesproken als 'kigotte'. Ik gebruik in het vervolg deze moderne variant.

[2]http://www.cervantes.es/bibliotecas_documentacion_espanol/traducciones_quijote.htm

Referenties

Andreu i Bartoli, Xavier et al (2009). *Catalogo Unificado Especializado de Sellos de Espana Tomo I*. Madrid: Edifil.

Cervantes Saavedra, Miguel de (1940 (1605)). *El Ingenioso Hidalgo Don Quijote de la Mancha*. Madrid: Colección Austral.

Sánchez Molto, Manuel Vicente (2005). *Cervantes y El Quijote en la Filatelia y la Historia Postal*. Alcalá de Henares: Asociación de Aficionados Filatélicos.

Schier, Oswald (2-11). *Manual de la Filatelia Espanola*. Barcelona: Filatelia de Barcelona, S.I.

Er zijn talloze websites gewijd aan het thema van Don Quichot, al of niet met een filatelistisch of numismatisch oogmerk. Dit is er een:

https://educomunicacion.es/donquijote/000donquijote_filatelia_monedas.htm

De Quijote-serie van 1905: aflevering 2

Dik Bakker

Vooraf

In Iberia 121 besprak ik de 'Don Quixote de la Mancha' van de hand van Miguel Cervantes Saavedra (1547-1616), verschenen in 1605. Tien jaar later verscheen een tweede deel, met verdere avonturen van de dolende ridder. Ter opluistering van het derde eeuwfeest van de publicatie van deze wereldberoemde roman, in 1905, gaven de Spaanse posterijen een serie van tien postzegels uit. Elk van deze zegels verbeeldt een scene uit een van de in totaal 126 hoofdstukken van het boek. Als eerder aangekondigd wil ik in deze en de erop volgende afleveringen telkens een van de tien zegels aan de orde stellen, middels een overzicht van de filatelistische details ervan, gevolgd door een korte weergave van het hoofdstuk uit het boek waarnaar de afbeelding op het zegel verwijst.

Het besluit tot het uitbrengen van een aan de Don Quichot gewijde serie werd pas genomen in januari van het jubileumjaar 1905. De artistiek directeur van de Spaanse munt, de graficus Bartolomé Maura y Montaner, besloot zelf voor het ontwerp te zorgen. Mede door zijn dubbelfunctie kon de productie in korte tijd zijn beslag krijgen, zodat de zegels juist op tijd beschikbaar waren bij de aanvang van de festiviteiten op 1 mei van dat zelfde jaar. Afbeelding 1 toont nog eens de complete serie. Tabel 1 eronder geeft een omschrijving van de bij elk der frankeerwaarden behorende afbeeldingen. Ik vermeld zowel de Spaanse omschrijving uit de Edifil catalogus als een vertaling ervan.

Afb. 1. De complete Quijote-serie

EDIFILNR.	WAARDE	MOTIEF
257	5 c.	Don Quijote se pone en camino
		Don Quichot trekt er op uit

258	10 c.	Ataque a los molinos de viento
		De aanval op de windmolens
259	15 c.	Don Quijote ante Dulcinea
		Don Quichot ontmoet Dulcinea
260	25 c.	Manteamiento de Sancho
		Sancho wordt gejonast
261	30 c.	Don Quijote armado caballero
		Don Quichot wordt tot ridder geslagen
262	40 c	Lanceamiento de las ovejas
		De aanval op de kudde schapen
263	50 c.	Clavileño, el caballo de madera
		Clavileño, het houten paard
264	1 pta.	Don Quijote ante la jaula de los leones
		Don Quichot en de leeuwenkooi
265	4 pts.	Don Quijote conducido en una carreta
		Don Quichot wordt rondgereden op een kar
266	10 pts.	Aventura del vizcaino
		Het avontuur met de man uit Biskaje

Tabel 1. De afgebeelde scènes per zegelwaarde

Filatelistische aspecten van het zegel van 5 centimos

Afb. 2. Don Quichot trekt er op uit

Edifil nummer: Ed. 257 (zelfde nummer in Anfil en Filabo, Galvez nr. 330, Yvert 226, Michel 220, Scott 287, Stanley Gibbons 307).

Frankeerwaarde: 5 céntimos

Tarief voor: drukwerk en kranten; ansichtkaarten (Gibraltar, Portugal); monsters, medicamenten, zakelijke stukken (overal).

Omdat het een gelegenhedenuitgave betrof mocht dit zegel volgens het dan geldende U.P.U.-reglement slechts gebruikt worden voor binnenlandse frankering.

Kleur: groen (*verde*)

Geldigheid: 1 – 15 mei 1905 (de duur van de festiviteiten)

De serie was slechts te koop in Madrid, zodat het grootste deel van de afstempelingen uit deze stad zijn, met name gedurende de eerste paar dagen van mei 1905.

Afbeelding 3 hieronder toont een gelopen poststuk met dit zegel, op zijn kop opgeplakt, verstuurd van Madrid naar Barcelona op 10 mei 1905. Merk op dat deze oorspronkelijke Ansichtkaart, uitgegeven in het kader van de Don Quichot-herdenking, met behulp van pen en schrijfmachine is omgetoverd in drukwerk, om op het tarief van 5 céntimos uit te komen, waar anders 10 céntimos zou moeten worden geplakt.

Afb. 3. Ed. 257 op drukwerk

De zegels werden gedrukt in vellen van 50 stuks, in twee blokken van vijf bij vijf zegels, gescheiden door een horizontale tussenstrook. Randschrift van het vel: CENTENARIO DEL QUIJOTE. – COMUNICACIONES. – 50 sellos de 5 céntimos de peseta. Er staat een velnummer in de rechter bovenhoek van elk vel; nummers: A.000,001 – A.006,000.

Dit velnummer staat ook op de achterzijde van elk zegel uit het betreffende vel, in blauwe inkt.

Er zijn exemplaren van dit zegel bekend met een dubbele afdruk van het velnummer (catalogusnummer Ed. 257nn).

Oplage: 300.000

Het grootste deel van de oplage is niet verkocht tijdens de geldigheidsperiode, maar nog tot in de jaren 20 beschikbaar geweest via de filatelieloketten in Madrid. De uiteindelijk overgebleven (en vernietigde?) aantallen zijn onbekend.

U.P.U. monster: afstempeling 'MUESTRA' op voorzijde; velnummer op de achterzijde A.000,000 (Ed. 257N).

Er bestaan ongetande exemplaren van dit zegel, met velnummer A.005,552, maar er zijn geen paartjes bekend, dus ze kunnen gemanipuleerd zijn. Wel zijn exemplaren bekend met ontbrekende verticale perforatie, met velnummers A.004,998 – A.005,000 (Ed. 257sv), waarvan sommige tevens een dubbele horizontale perforatie hebben (Ed. 257svddh).

Van deze waarde zijn verder exemplaren bekend met ontbrekende tanding, en wel aan verschillende zijden:

- a. aan de linker velrand, met nummers A.004,998, A.005,063 en A.005,655-A.005,661 (Ed 257smi)
- b. aan de rechter velrand, met nummer A.005,063 (Ed. 257smd)

- c. aan de onderrand, met nummers A.004,688, A.004,991, A.004,999 en A.005,547 (Ed. 257smz)
- d. tussen twee zegels in horizontaal paar (Ed. 257sph)
- e. tussen twee zegels in verticaal paar, met nummers A.000,216 en A.000,218 (Ed. 257spv)

Er is tenslotte een plaatfout bekend van de 5 céntimos, in de vorm van een vlek op de muur aan de rechterzijde. De fout bevindt zich op het zegel links boven in het tweede blok van het vel (positie 26), als te zien in afbeelding 4.

Afb. 4. Plaatfout: vlek op muur

Er bestaan vervalsingen van alle waarden van de gehele serie. Die zijn, als gevolg van de korte periode van frankeergeldigheid, alle filatelistisch van aard, ook indien ze zijn afgestempeld. Er zijn dus geen 'falsos postales', vervalsingen op echt gelopen stukken.

Afb. 5. Vervalsingen; het linker exemplaar is echt

Rond 1928 ontstond in Spanje het fenomeen van de *maximumkaart*, een ansichtkaart met (min of meer) dezelfde afbeelding als de postzegel waarmee hij verstuurd werd, bij voorkeur ook nog afgestempeld in een plaats die iets met die afbeelding van doen had. In 1905 waren dergelijke kaarten nog niet gebruikelijk, maar aan het eind van de twintiger jaren kwamen ze in productie. Er zijn exemplaren bekend van de lagere waarden, die tot tevoren nog verkrijgbaar waren aan de Madrileense filatelieloketten, maar niet van de zegels van 30 en 40 céntimos, en die van 1, 4 en 10 pesetas. Afbeelding 6 toont zo'n kaart met het hier besproken zegel. Hij komt overeen met, maar is niet identiek aan de afbeelding van de 5 céntimos. Bovendien gaat Don

Quichot hier vergezeld van zijn knecht Sancho, hetgeen op zijn eerste tocht nog niet het geval was. Het stempel - 5 mei 1905 – zal uiteraard vals zijn.

Afb. 6. Maximumkaart uit 1928 met zegel van 5 céntimos

Dit over het zegel van 5 céntimos zelf. Wat volgt is een korte weergave van het hoofdstuk uit het boek waaraan de afbeelding op het zegel is ontleend. Maar laten we eerst eens zien wie die Don Quichot eigenlijk is.

Wat vooraf ging: Deel I hoofdstuk 1

Don Quijada is een verarmd edelman van rond de vijftig jaar. Hij woont, met een huishoudster en een knecht, in een eenvoudig landhuis in La Mancha, de tamelijk dorre hoogvlakte ten zuiden van Madrid. Hij heeft niet veel te doen, en brengt zijn tijd voornamelijk door met zijn grote passie: het lezen van ridderromans. Hij schaft zich het ene na de andere exemplaar aan, en geeft op die manier alles uit wat nog over is van zijn oorspronkelijke fortuin. Hij verkoopt er zelfs de laatste stukken land voor die nog in zijn bezit zijn. Dag en nacht zit hij te lezen. Hij komt slaap tekort, en verliest uiteindelijk zijn verstand: hij begint te geloven dat alles wat hij leest echt is gebeurd, en verliest zijn greep op de realiteit. Het komt uiteindelijk zover dat hij zichzelf een ridder waant. Hij scharrelt uit zijn schamele bezittingen een helm, een harnas en een lans bij elkaar, die onder het stof en de roest zitten, alles geërfd van zijn overgrootvader. In zijn enige paard, een magere, halfmanke schimmel, ziet hij een kranig ros. Hij geeft hem een passende naam: Rossinant. Ook voor zichzelf bedenkt hij een naam, welluidender dan zijn eigen. Daar voegt hij nog aan toe de naam van de streek waar hij vandaan komt, zoals bij alle echte ridders. Het wordt: Don Quichot van La Mancha. Net als alle beroemde helden uit de boeken die hij gelezen heeft zou hij nu een dolend ridder worden, en de wereld in trekken om overal het onrecht te bestrijden, en het goede te verdedigen tegen het kwade, het zwakke tegen

het sterke. Wat nog ontbreekt is een schone jonkvrouw, van verre bewonderd, aan wie hij zijn grootse daden kan opdragen. Daartoe kiest hij Aldonza Lorenzo, een boerendochter uit het nabij gelegen dorp El Toboso, waar hij ooit verliefd op was, overigens zonder dat zij daar weet van had. Ook voor haar bedenkt hij een passende naam: Dulcinea van Toboso. Dan is hij klaar voor het Grote Avontuur.

Don Quichot trekt erop uit: Deel I hoofdstuk 2

Ons zegel van 5 céntimos verbeeldt Don Quichot die erop uit gaat, gezeten op de rug van Rossinant. Nu gaat de Don in het boek enkele malen van huis, steeds samen met zijn knecht, Sancho Panza, die hem volgt op een ezel. Op de eerste keer na dan, als hij in zijn eentje op pad gaat. En dat zien we hier dan ook afgebeeld.

Op een snikhete dag in juli rijdt Don Quichot voor het eerst uit, zonder dat een van zijn huisgenoten het merkt. Hij heeft geen idee waarheen de tocht zal voeren, en hij laat zijn paard de vrije teugel. Dan bedenkt hij dat hij nog niet tot ridder is geslagen, voorwaarde om de strijd aan te gaan met andere ridders. Hij mag dan ook nog geen wapen dragen op zijn schild. Hij moet dus op zoek naar iemand die hem die waardigheid kan geven, maar dient zich ondertussen te onthouden van enige actie. Zo rijdt hij de hele dag door het hete, stoffige landschap, tot hij uitgeput en hongerig aankomt bij een herberg. In zijn verbeelding echter ziet hij die aan voor een heus kasteel, en de twee marktmeisjes die voor de deur staan zijn voor hem twee schone prinsessen. Als die zijn hoogdravende taal horen barsten ze in lachen uit, en daarop komt de waard aangelopen. Don Quichot ziet de dikkerd echter geheel in stijl aan voor de kasteelheer, die hem binnen noodt voor een diner plus overnachting. De meisjes helpen hem uit zijn wapenrusting, maar de helm krijgen zij niet van zijn hoofd. Hij moet dus gevoerd worden. Stukken halfrauwe stokvis, het enige dat in huis is, worden via het vizier in zijn mond gepropt, maar voor Don Quichot is het verrukkelijke, verse zalm. Wijn wordt hem toegediend door een rietje. Buiten blaast een varkenshoeder op zijn hoorn om zijn kudde bijeen te roepen, maar dat ondergaat onze held als prachtige, aan hem opgedragen muziek. Hij is dan ook volledig content met die eerste dag van zijn tocht. Het enige dat hem kwelt is het feit dat hij nog niet tot ridder is geslagen. Maar dat gebeurt dan ook in het vervolg.

De Quijote-serie van 1905: aflevering 3

Dik Bakker

Vooraf

In de voorafgaande twee afleveringen besprak ik de tot stand koming van de Quijote-serie van 1905. Ik gaf een overzicht van de tien zegels waaruit deze serie bestaat, die elk een scene uit de beroemde ridderroman verbeelden. Daarna volgden de filatelische aspecten van het eerste zegel van de serie, waarde van 5 centimos, met aansluitend een korte weergave van het hoofdstuk waaraan de afbeelding op dit zegel is ontleend. Het ligt voor de hand om nu het volgende zegel uit de serie te bespreken: de 10 centimos. Om mij onbekende redenen heeft de ontwerper echter gemeend bij de keuze van de afbeeldingen op de achtereenvolgende, oplopende waarden niet de volgorde van het boek aan te houden. Afgezien dan van het eerste zegel, waarop we Don Quichot zien vertrekken op zijn allereerste tocht. Ik zal bij mijn behandeling echter wel de 'historische' volgorde in acht nemen. Als gevolg daarvan worden de zegels niet in oplopende waarde en catalogusnummer besproken. Dat komt, naar ik hoop, de logica van de vertelling enigszins ten goede, zij het dat het tegen mijn gevoel voor filatelistische ordening ingaat. Daarom nu toch maar het zegel van 30 centimos.

Filatelistische aspecten van het zegel van 30 centimos

Afb. 1. Don Quichot wordt tot ridder geslagen

Edifil nummer: Ed. 261 (zelfde nummer in Anfil en Filabo, Galvez nr. 334, Yvert 230, Michel 224, Scott 291, Stanley Gibbons 311).

Frankeerwaarde: 30 céntimos

Omdat het een gelegenhedenuitgave betrof mochten deze zegels volgens het dan geldende U.P.U.-reglement slechts gebruikt worden voor binnenlandse frankering.

Kleur: blauwgroen (*verde azulado*)

Geldigheid: 1 – 15 mei 1905

De serie was slechts te koop in Madrid, zodat het grootste deel van de afstempelingen afkomstig is uit deze stad, met name gedurende de eerste paar dagen van mei 1905.

Afbeelding 2 hieronder toont een gelopen stuk met de complete serie, gestuurd op 14 mei 1905 naar Leipzig, Duitsland. Deze frankering, hoewel juist binnen de periode van geldigheid, was dus feitelijk ongeldig, gezien de buitenlandse bestemming. Dit wordt echter goedge maakt door de twee 'cadete' zegels (Ed. 248 en 252) links op de brief, tezamen 75 centimos, en voldoende voor aangetekende verzending naar het buitenland.

Afb. 2. De hele serie op een brief naar het buitenland

Ook deze zegels werden gedrukt in vellen van 50 stuks, in twee blokken van vijf bij vijf zegels, gescheiden door een horizontale tussenstrook. Randschrift van het vel: CENTENARIO DEL QUIJOTE. – COMUNICACIONES. – 50 sellos de 30 céntimos de la peseta. Er staat een velnummer in de rechter bovenhoek van elk vel, met nummers: A.000,000 t/m A.001,000. Die met nummer A.000,000 zijn monsters (Ed. 261N). Het velnummer staat ook op de achterzijde van elk zegel uit het betreffende vel, in blauwe inkt.

Oplage: 50.000 stuks.

Het grootste deel van de oplagen van de serie is niet verkocht tijdens de geldigheidsperiode, maar nog tot in de jaren 20 beschikbaar geweest via de filatelieloketten in Madrid, met uitzondering van de waarden 30 en 40 centimos en 1 peseta. Dit verklaart de relatief hoge cataloguswaarden voor met name de ongebruikte exemplaren van deze laatste zegels. De uiteindelijk niet verkochte (en vernietigde?) aantallen zijn onbekend.

U.P.U. monster: afstempeling 'MUESTRA' op voorzijde; velnummer op de achterzijde A.000,000.

Er zijn van de 30 centimos geen geheel of partieel ongetande exemplaren bekend.

Er is een exemplaar van de 30 centimos bekend met een vlek boven de waarde aanduiding '30' [1]. Verder zijn er exemplaren geconstateerd met een lichtere kleurstelling (*verde azulado claro*) [2].

Er bestaan vervalsingen van alle waarden van de gehele serie. Die zijn, als gevolg van de korte periode van frankeergeldigheid, filatelistisch van aard,

ook indien ze zijn afgestempeld. Er zijn dus geen 'falsos postales', vervalsingen op echt gelopen stukken.

Afb. 3. Vervalsingen; het linker exemplaar is echt

Er zijn vervalsingen van de 30 centimos bekend met het nummer A.000.728, en een aantal andere nummers boven de A.000.1000, die dus bij definitie vals zijn.

Dit dan over het zegel van 30 centimos zelf. Wat volgt is een korte weergave van het hoofdstuk uit het boek waaraan de afbeelding op het zegel is ontleend.

Don Quichot wordt tot ridder geslagen: Deel I hoofdstuk 3

We zagen eerder hoe de verarmde edelman Don Quichot totaal in de war is geraakt door het lezen van te veel ridderromans, zo zeer dat hij zichzelf een ridder waant. Hij trekt er met zijn trouwe schimmel Rocinante op uit, en belandt na een eenzame tocht uitgehongerd in een eenvoudige herberg. Daarin ziet de verdwaasde Don een groot kasteel. Hij wordt getraakteerd op een schamel maal, dat hij als een feestmaal beleeft. Dan vraagt hij de waard, die hij als ridder en slotheer beschouwt, hem tot ridder te willen slaan. Zonder dat predikaat kan hij immers niet op avontuur gaan om de wereld te redden van alle kwaad. De waard is inmiddels gewend aan het merkwaardige gedrag van zijn gast, en hij stemt toe. Ze begeven zich, bij gebrek aan een kapel, naar de binnenplaats van de herberg. Daar moet, volgens de voorschriften, Quichot de nacht doorbrengen, wakend over zijn eigen wapenrusting. Deze deponeert hij op de waterput, en hij begint zijn rondes te lopen, door de ruiten gadeslagen door de overige gasten. Dan komt er een ezeldrijver, die zijn dieren wil laten drinken uit de put. De man werpt achteloos de wapenrusting van onze ridder-in-spe aan de kant. Dit wekt de woede van Quichot, die de man bewusteloos slaat met zijn lans. Even later komt er een tweede ezeldrijver, die hetzelfde overkomt. Dan stormen de gasten, die getuige zijn van een en ander, naar buiten, en beginnen Quichot met stenen te bekogelen. Die stelt zich dapper te weer, en er dreigen doden te vallen. De verstandige waard grijpt echter in, en weet de gasten weer naar binnen te loodsen. Dan vertelt hij Quichot dat die zijn dapperheid nu wel voldoende bewezen heeft, en dat de plechtige ceremonie kan beginnen. Hij slaat de neergeknielde Don met zijn eigen zwaard tot ridder, bijgelicht door een jongetje met een kaars. Hij houdt hij zijn kasboek in de hand, als ware het de

bijbel, ondertussen onverstaanbare formules prevelend. De beide meisjes die we al in hoofdstuk 2 ontmoet hebben, helpen Don Quichot vervolgens in zijn wapenrusting. Nu dan toch echt ridder verheft Quichot de beide meisjes tot Doña, Dame. Dat is het tafereeltje afgebeeld op het zegel van 30 centimos. Tenslotte stijgt de nieuwbakken ridder te paard, en rijdt de nacht in, zonder te betalen. Maar dat interesseert de herbergier niet zo: die is blij van zijn merkwaardige gast verlost te zijn.

Noten

[1] Geveild bij Filatelia Llach in december 1999, met catalogusnummer 679.

[2] Opgenomen in de catalogus van Manuel Gálvez Rodríguez (1960).

De Quijote-serie van 1905: aflevering 4

Dik Bakker

Vooraf

In de voorgaande drie afleveringen keken we naar de tot stand koming van de Quijote-serie van 1905, de eigenschappen van zegels van 5 en 30 céntimos en het plaatje dat erop is afgebeeld. Het eerstvolgende zegel in de zin van de plaats van zijn afbeelding in de loop van het verhaal is het zegel van 10 céntimos. We zullen eerst weer kijken naar de filatelistische aspecten van het zegel. Daarna volgt dan een korte weergave van het hoofdstuk uit het boek waaraan de afbeelding ontleend is.

Filatelistische aspecten van het zegel van 10 céntimos

Afb. 1. Don Quichot's gevecht tegen de windmolens

Edifil nummer: Ed. 258 (zelfde nummer in Anfil en Filabo, Galvez nr. 331, Yvert 227, Michel 221, Scott 288, Stanley Gibbons 308).

Frankeerwaarde: 10 céntimos

Tarief voor o.m.: locale post; brieven naar Portugal en Gibraltar

Omdat het een gelegenhedenuitgave betrof mocht dit zegel volgens het dan geldende U.P.U.-reglement slechts gebruikt worden voor binnenlandse frankering.

Kleur: rood (*rojo*) of lichtrood (*rojo claro*; Edifil nummer 258a)

Geldigheid: 1 – 15 mei 1905

De serie was slechts te koop in Madrid, zodat het grootste deel van de afstempelingen afkomstig is uit deze stad, met name gedurende de eerste paar dagen van mei 1905.

Net als de overige zegels uit deze serie werden ook de zegels van 10 céntimos gedrukt in vellen van 50 stuks, in twee blokken van vijf bij vijf zegels, gescheiden door een horizontale tussenstrook. Van elk zijn dus in principe

paren met tussenstrook te vinden. Randschrift van het vel: CENTENARIO DEL QUIJOTE. – COMUNICACIONES. – 50 sellos de 10 céntimos de peseta. Er staat een velnummer in de rechter bovenhoek van elk vel, met nummers A.000,000 t/m A.011,000. Die met nummer A.000,000 zijn monsters (Ed. 258N). Het velnummer staat ook op de achterzijde van elk zegel uit het betreffende vel, in blauwe inkt.

Er zijn exemplaren van dit zegel bekend met een dubbele afdruk van het velnummer; de waargenomen dubbele nummers zijn A.003,415, A.003,492 en A.003,764 (Ed. 258nn).

Oplage: 550.000 stuks (= 11.000 vellen van 50 zegels), de op een na hoogste oplage van de gehele serie. Verreweg het grootste deel van de oplage is in de kleur rood, een kleine minderheid is lichtrood.

Het grootste deel van de oplagen van de gehele serie is niet verkocht tijdens de geldigheidsperiode, maar is wel nog tot in de jaren 20 beschikbaar gebleven via de filatelieloketten in Madrid, met uitzondering van de waarden 30 en 40 céntimos en 1 peseta. In 1938 en 1939 zijn overgebleven zegels uitgegeven met overdruk (zie hieronder). De uiteindelijk niet verkochte (en vernietigde?) aantallen zijn onbekend.

U.P.U. monster: afstempeling 'SPECIMEN' op voorzijde; velnummer op de achterzijde A.000,000 (Ed. 258N).

Er bestaan ongetande exemplaren van dit zegel, maar er zijn geen paartjes bekend, dus ze kunnen gemanipuleerd zijn.

Er zijn exemplaren van de 10 céntimos bekend met dubbele horizontale perforatie (Ed. 258ddh) en dubbele verticale perforatie (Ed. 258ddv), beide met velnummer A.007,112.

Er bestaan vervalsingen van alle waarden van de gehele serie. Die zijn, als gevolg van de korte periode van frankeergeldigheid, alle filatelistisch van aard, ook indien ze zijn afgestempeld. Er zijn dus geen 'falsos postales', vervalsingen op echt gelopen stukken. Er zijn vervalsingen van de 10 céntimos bekend met het nummers A.001,922, A.003,206, A.003,543, A.006,011, A.00-,261, A.008,866 en A.057,027. De laatste is buiten de reeks van de echte velnummers, en dus per definitie vals.

Afb. 2. Vervalsingen; het linker exemplaar is echt

In aflevering 2 zagen we dat aan het eind van de twintiger jaren het fenomeen maximumkaart zijn intrede deed in Spanje. De waarden 5c., 10c., 15c., 25c. en 50c. waren nog lange tijd te koop bij de filatelieloketten in Madrid. Deze zijn dan ook te vinden op kaarten met een overeenkomstige afbeelding.

Uiteraard zijn er geen echt gelopen kaarten: de frankeergeldigheid was reeds lang verlopen. Afbeelding 3 toont een maximumkaart met de 10 céntimos, met een (uiteraard) valse afstempeling, en nog wel eentje van de allereerste dag.

Afb. 3. Maximumkaart met zegel van 10 céntimos en vals stempel

Echter, er waren in 1905 wel degelijk verzamelaars met een vooruitziende blik. De kaart in afbeelding 4 is verzonden op 11 mei van dat jaar. De geschreven tekst beschrijft een bezoek aan de Cervantes-tentoonstelling. De fraaie reliëf afbeelding toont Don Quichot in zijn aanval op een windmolen, met Sancho verbijsterd op de achtergrond. Er staat zelfs een kort citaat uit het betreffende hoofdstuk onder: '*Pues aunque mováis más brazos que los del gigante Briareo me lo habéis de pagar*' ('*En al strekken jullie meer armen uit dan de reus Briareo, ik zal het jullie betaald zetten*'). Dit is typisch een kaart van het jaar 1905 of daarvoor. Tot aan dat jaar gold immers de U.P.U-bepaling dat op de adreszijde van een ansichtkaart niets anders dan adresgegevens mochten worden ingevuld. Eventuele boodschappen moesten worden geschreven aan de kant van de afbeelding, waar ook de postzegel diende te worden geplakt. Bij deze kaart is daarom de rechterzijde van de beeldkant open gehouden, en daar heeft de afzender in dit geval ruim gebruik van gemaakt.

Afb. 4. Maximumkaart uit 1905 met zegel van 10 céntimos

We hebben gezien dat er na 15 mei 1905 nog grote aantallen van de Quijote-serie onverkocht waren. Dat gold met name voor de zegels met de grootste oplage: de 10 céntimos (oplage: 550.000), de 15 céntimos (oplage: 2.000.000) en de 25 céntimos (oplage: 200.000). De meeste zegels zijn, zoals we reeds eerder vermeldden, nog vele jaren in de naverkoop geweest. Maar zelfs dat leidde kennelijk niet tot volledige uitverkoop. Gebrek aan middelen als gevolg van de burgeroorlog maakte dat de Republikeinse regering de nog immer aanwezige voorraden van de drie genoemde zegels heeft gebruikt om nooduitgiften te vervaardigen, door ze te voorzien van een overdruk. De overdrukken op de 15 en 25 céntimos zullen we in de betreffende afleveringen tegenkomen. De 10 céntimos is zelfs tweemaal hergebruikt. De eerste keer was in 1938, toen een serietje van twee zegels werd uitgegeven ter viering van de 7-e verjaardag van de Republiek. De 10 céntimos werd aangewend voor de luchtpostvariant, en maar liefst 25-voudig opgewaardeerd, tot 2 pesetas 50 céntimos. In de Edifil-catalogus heeft dit zegel nummer 756; het wordt getoond in afbeelding 5.

Afb. 5. De 10 céntimos met 1938 overdruk

De vertaling van het opschrift luidt:

LUCHTPOST
14 april 1938
VII Verjaardag
van de Republiek
2'50 pts.

Dit zegel werd uitgegeven op 14 april 1938; de geldigheid ervan verliep op 31 maart 1939. Het zegel was slechts verkrijgbaar bij het filatelieloket in Barcelona. De velnummers, afgedrukt op de achterzijde, lopen van A.009.501 tot A.010.000. Dit levert dus een totaal van 25.000 zegels. Het verkochte aantal is niet bekend, maar zal gezien de aanschafprijs en de unieke verkooplocatie niet erg hoog zijn geweest. Er zijn varianten van deze opdruk bekend, met name verschillen tussen het cijfer '5' (Ed. 756t/ta/tb), alsmede verticaal verschoven opdrukken (Ed. 756dv/dva).

In 1939 kwam het tot een tweede nooduitgave middels overdruk, nu in de vorm van een serie van drie, met een van elk van de genoemde zegels. De 10 céntimos werd ditmaal zelfs 50 keer opgewaardeerd, tot 5 pesetas. Er werden 300 vellen overgedrukt, in totaal 15.000 zegels. Daarvan werden slechts 650 exemplaren verkocht. Het restant werd vernietigd, en wel bij decreet van 9 mei 1949, dus onder het Nationalistisch Franco-bewind. Van in elk geval de volgende velnummers zijn exemplaren van deze tweede overdruk op de 10 céntimos bekend: A.010.217, A.010.220, A.010.300, A.010.315, A.010.317, A.010.495 en A.010.496. Men was voornemens dit zegel vanaf 1 februari 1939 frankeergeldigheid te geven, maar daar is het niet van gekomen. Het staat dan ook te boek als No Expendido, en kreeg Edifil nummer NE36. Men mag gevoeglijk aannemen dat de motivatie van deze uitgave, vooral ook gezien de ongewoon hoge nieuwe waarde, voornamelijk was ingegeven door financiële motieven, begrijpelijk zo tegen het einde van de alles verwoestende burgeroorlog (1936-1939).

Afb. 6. De 10 céntimos met 1939 overdruk

Een curiosum is te vinden in afbeelding 7. Deze brief is afgestempeld op 16 februari 1937. Hij is gestuurd vanuit Granada naar Zaragoza, beide steden op dat moment reeds in handen van de Nationalisten. Naast twee verplichte toeslagzegels van 5 céntimos is de brief gefrankeerd met het Quijote-zegel van 10 céntimos. Zoals eerder aangegeven was dit zegel was reeds 32 jaar niet meer geldig voor frankering, maar het gebruik is kennelijk toch toegelaten, vermoedelijk wegens gebrek aan beschikbare zegels.

Afb. 7. De 10 céntimos op een brief uit 1937

Zover over het zegel van 10 céntimos zelf. Nu verder over de afbeelding erop.

Don Quichot vecht tegen windmolens: Deel I hoofdstuk 8

In de vorige aflevering zagen we hoe Don Quichot tot ridder werd geslagen door de waard van een herberg. Hij wil nu eerst terug naar huis, om geld te halen, de juiste kleren, en zalf voor de eventuele op te lopen wonden. Verder wil hij zich een knecht te verwerven, zoals elke echte ridder die natuurlijk bij zich heeft. Onderweg begaat hij en passant nog een paar domheden. Vlak bij huis valt hij tenslotte nog enkele kooplieden aan, in wie hij evenzovele struikrovers meent te ontwaren. Dit gevecht loopt slecht voor hem af, en hij eindigt zwaar gehavend aan de kant van de weg. Zijn wapenrusting is geheel in puin, en ook zijn paard Rocinante is er slecht aan toe. In die toestand wordt hij gevonden door een toevallige voorbijganger, die hem helpt om thuis te komen. Daar wordt hij direct te bed gelegd, waarin hij vele dagen doorbrengt. Al snel echter begint hij weer plannen te koesteren om opnieuw op weg te gaan, ondanks de protesten van zijn huishoudster en enkele vrienden. Hij probeert een niet al te snugger, dikbuikig boertje, Sancho Panza geheten, te overtuigen om hem als zijn knecht te begeleiden. Dat lukt tenslotte, als Quichot belooft dat hij binnen een week na vertrek een eiland zal veroveren,

waarvan hij Sancho dan vervolgens gouverneur zal maken. Quichot verkoopt en verpand nog weer een deel zijn bezittingen om een nieuwe wapenuitrusting te kunnen bekostigen. Daarna is er nog net genoeg geld over om voor Sancho een ezel te kopen; een paard zit er niet meer in voor hem. Veertien dagen na de ongelukkige thuiskomst knijpen beiden er 's nachts stiekem tussenuit. Tegen de ochtend zijn ze ver genoeg om niet meer ingehaald te kunnen worden.

Later die dag bereiken Quichot en Sancho een open vlakte. Daar zullen ze het avontuur beleven dat vermoedelijk het bekendste is van de vele avonturen die later nog hun deel zullen zijn, en dat in veel talen spreekwoordelijk is geworden. Verspreid in de vlakte staat een groot aantal windmolens. Omdat er weinig wind is, staan alle wieken stil.

Afb. 8. Windmolens in La Mancha

Quichot zegt tegen Sancho dat dit mooier is dan hij reeds verwacht had: veertig afschuwelijke reuzen staan tegenover hen, hun twee kilometer lange armen dreigend opgeheven. Het zal een dienst aan de mensheid zijn deze allemaal te doden. Als Sancho oppert dat het maar windmolens zijn, en die lange armen wieken, werpt Quichot tegen dat zijn knecht nog niets van het Grote Avontuur begrijpt, en van de uitdagingen waar een ridder zich voor gesteld ziet. Als hij bang is moet hij maar een eindje verderop afwachten, en ondertussen een schietgebedje doen. Dan geeft hij zijn paard de sporen, en valt met gestrekte lans de eerste windmolen aan, onder de uitroep die we al op de kaart van afbeelding 4 tegenkwamen. Op hetzelfde moment steekt echter de wind op, en de wieken van de molen beginnen vervaarlijk te draaien. Quichot's lans raakt verward in een wiek. Man en paard worden opgetild en een eind verder neergeworpen, waar beiden versuft blijven liggen. Geschrokken snelt Sancho toe, zo vlug als zijn ezeltje het toelaat. Hij probeert zijn baas tot rede te brengen, maar deze weigert te luisteren. Sancho snapt immers niets van de oorlog, waarin de situatie zich doorlopend wijzigt. De tovenaars Freston heeft de reuzen zojuist veranderd in windmolens, zodat Quichot ze niet meer te grazen kan nemen. Sancho legt zich er maar bij neer, en verzucht dat dit kennelijk is wat de Voorzienigheid wil. Hij helpt Quichot op zijn paard, dat nog half kreupel is, en ze trekken verder, in de richting van de het stadje Puerto Lapice, waar verdere avonturen en gevaren op ze wachten.

De Quijote-serie van 1905: aflevering 5

Dik Bakker

Vooraf

In de voorgaande vier afleveringen keken we naar de tot stand koming van de Quijote-serie van 1905, de eigenschappen van zegels van 5, 30 en 10 céntimos en de afbeeldingen erop. Ontwerper heeft, zoals we al eerder vaststelden, de volgorde van de hoofdstukken van de roman niet parallel laten lopen met de opeenvolgende waarden van de zegels. Een gemiste kans naar de mening van deze verzamelaar, maar het is niet anders. We maken dan ook een enorme sprong, van de op een na laagste waarde – 10 céntimos - naar de allerhoogste: het zegel van 10 peseta's. Dat is dus honderd maal zoveel in frankeerwaarde, en ook ongeveer evenzoveel maal de cataloguswaarde van het vorige behandelde zegel.[1] Eerst bespreken we weer de filatelistische aspecten. Daarna volgt een korte weergave van het hoofdstuk uit het boek waaraan de afbeelding is ontleend.

Filatelistische aspecten van het zegel van 10 peseta's

Afb. 1. Don Quichot's confrontatie met de Bask

Edifil nummer: Ed. 266 (zelfde nummer in Anfil en Filabo, Galvez nr. 339, Yvert 235, Michel 229, Scott 296, Stanley Gibbons 316).

Frankeerwaarde: 10 peseta's

Dit zegel was vermoedelijk alleen bruikbaar voor aangetekende stukken met een zeer hoge verzekerde waarde. In 1905 was het binnenlands tarief voor aantekenen 10 céntimos per 250 peseta's. 10 peseta's frankering was dus genoeg voor een aangetekende waarde van maar liefst 25.000 peseta's.[2] Omdat het een gelegenhedenuitgave betrof mocht dit zegel volgens het dan geldende U.P.U.-reglement slechts gebruikt worden voor binnenlandse frankering.

Kleur: oranje (*naranja*)

Geldigheid: 1 – 15 mei 1905

De serie was slechts te koop in Madrid, zodat het grootste deel van de afstempelingen op zegels uit deze serie afkomstig is uit deze stad, met name

gedurende de eerste paar dagen van mei 1905. Afstempelingen uit andere plaatsen met een datum uit de geldigheidsperiode zijn dan ook tamelijk schaars, en gezocht. Afbeelding 2 toont een gebruikt exemplaar van het 10 peseta's zegel. Het betrof als te verwachten een aangetekende zending ('CERTIFICADO'), gepost op maandag 15 mei 1905, de laatste dag van geldigheid, en wel via het late afgifteloket ('ALCANCE') op het Madrileense treinstation Mediodia.[3]

Afb. 2. De 10 peseta's, gebruikt, op fragment

Net als de overige zegels uit deze serie werden ook de zegels van 10 peseta's gedrukt in vellen van 50 stuks, in twee blokken van vijf bij vijf zegels, gescheiden door een horizontale tussenstrook. Net als van alle andere waarden zijn van dit zegel dus in principe ook verticale paren met tussenstrook te vinden.

Randschrift van het vel: CENTENARIO DEL QUIJOTE. –

COMUNICACIONES. – 50 sellos de 10 pesetas. Er staat een velnummer in de rechter bovenhoek van elk vel, met nummers A.000,000 t/m A.000,400. Die met nummer A.000,000 zijn monsters (Ed. 266N). Het velnummer staat ook op de achterzijde van elk zegel uit het betreffende vel, in blauwe inkt. Er zijn exemplaren van dit zegel bekend met een dubbele afdruk van het velnummer. De waargenomen dubbele nummers zijn A.000,072, A.000,152 en A.000,202 (Ed. 266nn).

Oplage: 20.000 stuks (= 400 vellen van 50 zegels), samen met het zegel van 4 peseta's de geringste oplage van de gehele serie.

Het grootste deel van de oplagen van de gehele serie is niet verkocht tijdens de geldigheidsperiode, maar is wel nog tot in de jaren 20 beschikbaar gebleven via de filatelieloketten in Madrid, met uitzondering van de waarden 30 en 40 céntimos en 1 peseta. Voor het 10 peseta's zegel zal het, gezien de hoge waarde, wel geen storm hebben gelopen. De uiteindelijk niet verkochte (en vernietigde?) aantallen zijn onbekend.

U.P.U. monster: afstempeling 'SPECIMEN' op voorzijde; velnummer op de achterzijde A.000,000 (Ed. 258N).

Er bestaan ongetande exemplaren van dit zegel. Onderstaand randstuk laat dit overtuigend zien (Ed. 266smd). Er zijn acht vellen met dit manco bekend, met nrs. A.000,253 t/m A.000,260. Met (maximaal) tien rechter randstukken

per vel betekent dit dus 80 van dergelijke zegels, waarvan er ongetwijfeld een aantal verloren is gegaan. Ondergetekende prijst zich dan ook gelukkig met het bezit van dit exemplaar, en zeurt dan ook niet over de matige centrering.

Afb. 3. De 10 peseta's, rechts ongetand (voor- en achterzijde)

Andere tandingsvarianten zijn van dit zegel niet bekend.

Er bestaan vervalsingen van alle waarden van de gehele Quijote-serie. Die zijn, als gevolg van de korte periode van frankeergeldigheid, alle filatelistisch van aard, ook indien ze zijn afgestempeld. Er bestaan dus geen 'falsos postales', vervalsingen op echt gelopen stukken. Treft men die aan, dan is sprake van een 'falso falso postal'. Van dit zegel zijn relatief veel vervalsingen in omloop; niet onverwacht gezien het lucratieve aspect ervan. Bekend zijn die met nummers A.000,533, A.000,728, A.001,965, A.003,176, A.003,195, A.003,206, A.003,763, A.004,057, A.005,753, A.008,866 en A.057,063. Deze nummers vallen alle buiten de reeks van de echte velnummers (het hoogste nummer is immers A.000,400). Dergelijke zegels zijn dus per definitie vals. Dit doet vermoeden dat de vervalsers niet goed op de hoogte waren van de betekenis van de nummering per frankeerwaarde, en zich lieten inspireren door de – ruimer beschikbare – lagere waarden.

Een niet erg overtuigende vervalsing met een 'juist' nummer vindt men in afbeelding 4. De kleur ervan is nogal afwijkend: geel i.p.v. oranje. Het stempel suggereert uit de juiste periode te zijn, maar is incompleet en onverifieerbaar qua jaartal. De nummering is weliswaar binnen de reeks, want lager dan 400, maar is scheef, van een onjuist lettertype en kleur, zoals vergelijking met afbeelding 3 hierboven duidelijk maakt.

Afb. 4. Vervalsing van de 10 pts (voor- en achterzijde)

In aflevering 2 zagen we reeds dat aan het eind van de twintiger jaren het fenomeen maximumkaart zijn intrede deed in Spanje. De waarden 5, 10, 15, 25 en 50 céntimos van de Quijote-serie waren nog lange tijd te koop bij de filatelieloketten in Madrid. Deze zijn dan ook te vinden op kaarten met een

overeenkomstige afbeelding. Van de 'lastiger' waarden (30 en 40 céntimos; 1, 4 en 10 peseta's) zijn dergelijke kaarten niet bekend. Zover over het zegel van 10 peseta's zelf. Nu verder over de afbeelding erop.

Don Quichot's confrontatie met de Bask: Deel I hoofdstuk 8 en 9

Na het desastreuze gevecht tegen de windmolens van de vorige aflevering helpt Sancho Don Quichot weer op zijn paard, dat nog half kreupel is, en ze sjokken voort. Sancho doet zich tegoed aan de etenswaren die hij heeft meegebracht, maar Quichot zelf eet geen hap. Ze brengen de nacht door in de open lucht, onder een boom. Sancho ligt spoedig te ronken, maar Quichot kan de slaap niet vatten: hij moet voortdurend aan zijn beminde Dulcinea denken. Bij het ochtendkrieken gaan ze weer op pad. Quichot legt aan Sancho uit dat die zijn Heer nimmer mag helpen in een gevecht met een andere ridder, omdat dit tegen de erecode van de ridderstand is. Hij mag hem alleen steunen in de strijd tegen lieden van lager allooi: dieven en moordenaars. Sancho beaamt dat hij dat maar al te graag ter harte neemt: hij is geen vechtersbaas, en zal alleen zijn huid duur verkopen als hij zelf wordt aangevallen. Hij krijgt wel zijn part van de goederen die hen ten deel vallen als resultaat van de ridderlijke veroveringen. Ze rijden enige tijd voort als plots een hele stoet op hen afkomt. Voorop gaan twee monniken, elk gezeten op een ezel, en met een parasol in de hand om zich tegen de felle zon te beschermen (dat moment is op het zegel vastgelegd). Daarachter volgt een koets, begeleid door een vijftal ruiters, en tenslotte nog enkele ezeldrijvers te voet. Maar onze dolende ridder ziet in die monniken een tweetal tovenaars. En in de koets zit volgens hem een door hen geroofde en betoverde prinses. Hij roept tegen Sancho dat hij dat stelletje schurken zal doden, en de prinses zal bevrijden. De waarschuwingen van zijn knecht, die het gevecht tegen de molens van daags ervoor nog voor ogen heeft, slaat hij in de wind. Hij stormt op de voorste monnik af, die zich op het laatste moment op de grond weet te werpen. De andere monnik gaat er snel van tussen. Quichot waant zich al meteen overwinnaar, en spoedt zich naar de koets. Ondertussen stapt Sancho af op de ter aarde liggende monnik. Menende dat het om krijgsbuit gaat, wil hij deze van zijn kleding en schamele bezittingen beroven. Dit wordt gezien door de ezeldrijvers, die toesnellen. Ze nemen Sancho te grazen en slaan hem bewusteloos. Dan ontsnapt ook de tweede monnik. Dit alles ontgaat onze koene ridder echter volledig. Hij steekt zijn hoofd door het raam van de koets en vertelt een van de daarin aanwezige dames dat hij haar zojuist van haar belagers heeft bevrijd, en dat zij nu vrij is om te gaan waar zij wil. Als enige beloning vraagt hij haar om naar Toboso af te reizen, en daar aan Dulcinea te vertellen wat haar dappere ridder heeft gepresteerd. Dit nu komt ter ore van een van de begeleiders van de koets, een Bask. Die maant, in enigszins onbeholpen Spaans, Quichot om opzij te gaan, en de koets door te laten. Maar de Don acht zich uitgedaagd, en een zwaardgevecht volgt. De eerste klap treft Quichot. Die kost hem een stuk van zijn helm en een half oor. Maar onze held herpakt zich, en weet de Bask zo hard te treffen dat deze van zijn rijdier ter aarde stort. Quichot staat op het punt de arme man uit zijn lijden te verlossen, als de dames in de koets hem smeken het leven van hun rentmeester te sparen. Zij beloven plechtig Dulcinea op te zullen zoeken, en haar op de hoogte te stellen van al zijn heldendaden. Quichot vertrouwt op het woord van de dames, en laat de hele stoet tenslotte passeren. Sancho is

inmiddels opgekrabbeld, en vraagt zijn Heer of hij hem nu, als beloofd, tot gouverneur van een eiland wil benoemen. Maar Quichot stelt dat er eerst nog een aantal echte avonturen moeten worden beleefd voordat dit kan geschieden.

Noten

[1] In Edifil 2018 noteert de 10 céntimos €4,20 voor een ongebruikt en €2,55 voor een gebruikt exemplaar, terwijl de 10 peseta's €300 respectievelijk €260 noteert.

[2] Ter vergelijking: voor diezelfde 10 peseta's moest een landarbeider op dat moment een week werken, en een geschoolde arbeider twee hele dagen (cf. Carreras y Tafunell 1989). Alhoewel de salarissen in de steden wel wat hoger zullen hebben gelegen, zullen ook daar weinigen voldoende zakgeld hebben gehad om dit zegel aan hun collectie toe te kunnen voegen.

[3] De huidige naam van dit station is Atocha. Het was in het wereldnieuws op 11 maart 2004, toen er een terroristische aanslag plaatsvond die aan 191 mensen het leven kostte. Het getoonde zegel is vermoedelijk een van de laatst afgestempelde exemplaren: laatste dag, laat tijdstip. Alhoewel het ongebruikte 10 peseta's zegel niet de hoogste cataloguswaarde van deze serie heeft – die heeft het zegel kennelijk minder beschikbare exemplaar van 1 peseta – geldt dit wel voor de gebruikte variant. Dit is begrijpelijk, gezien het ongetwijfeld zeer schaarse gebruik ervan. Een overzicht van de afstempelingen op dit oudste (1851) en grootste treinstation van Spanje is te vinden op: [<http://sanfilatelio.afinet.eu/biblioteca/estaciones/index.htm>]. Het hier getoonde stempel is nummer 4 in dat overzicht.

De Quijote-serie van 1905: aflevering 6

Dik Bakker

Vooraf

In de voorgaande vijf afleveringen bespraken we de tot stand koming van de Quijote-serie van 1905, de eigenschappen van achtereenvolgens de zegels van 5 céntimos (de laagste waarde), 30 céntimos en 10 céntimos, en 10 peseta's (de hoogste waarde). We keken nader naar de niet altijd even duidelijke afbeeldingen op de monochroom uitgevoerde zegels, die elk corresponderen met een ander hoofdstuk uit het boek. We volgden daarbij niet de oplopende nominale waarden en de ermee corresponderende catalogusnummers, maar de volgorde van de hoofdstukken als afgebeeld op de respectievelijke zegels. Dit betekent dat we nu toe zijn aan het zegel van 25 céntimos. Eerst bespreken we weer de filatelistische aspecten ervan. Daarna volgt een korte weergave van het hoofdstuk uit het boek waaraan de afbeelding erop is ontleend.

Filatelistische aspecten van het zegel van 25 céntimos

Afb. 1. Sancho wordt gejonast

Edifil nummer: Ed. 260 (zelfde nummer in Anfil en Filabo, Galvez nr. 333, Yvert 229, Michel 223, Scott 290, Stanley Gibbons 310).

Frankeerwaarde: 25 céntimos

De frankeerwaarde van dit zegel komt overeen met het anno 1905 geldende bedrag dat boven de gebruikelijke porto moest worden betaald voor het aantekenrecht.

Omdat het een gelegenhedenuitgave betrof mocht dit zegel volgens het dan geldende U.P.U.-reglement slechts gebruikt worden voor binnenlandse frankering.

Kleur: blauw (*azul*)

Geldigheid: 1 – 15 mei 1905

De serie was slechts te koop in Madrid, zodat het grootste deel van de afstempelingen op zegels van deze serie afkomstig is uit deze stad, met name gedurende de eerste paar dagen van mei 1905. Afstempelingen uit

andere plaatsen met een datum uit de geldigheidsperiode zijn dan ook tamelijk schaars, en gezocht.

Net als de overige zegels van deze serie werden ook de zegels van 25 céntimos gedrukt in vellen van 50 stuks, in twee blokken van vijf bij vijf zegels, gescheiden door een horizontale tussenstrook. Net als van de andere waarden van dit zegel zijn dus in principe verticale paren met tussenstrook te vinden.

Randschrift van het vel: CENTENARIO DEL QUIJOTE. –

COMUNICACIONES. – 50 sellos de 25 céntimos. Er staat een velnummer in de rechter bovenhoek van elk vel, met nummers A.000,000 t/m A.004,000.

Die met nummer A.000,000 zijn monsters (Ed. 260N). Het velnummer staat ook op de achterzijde van elk zegel uit het betreffende vel, in blauwe inkt.

Oplage: 200.000 stuks (= 4.000 vellen van 50 zegels).

Het grootste deel van de oplage van de gehele serie is niet verkocht tijdens de geldigheidsperiode, maar is wel nog tot in de jaren 20 beschikbaar gebleven via de filatelieloketten in Madrid, met uitzondering van de waarden 30 en 40 céntimos en 1 peseta. De uiteindelijk niet verkochte voorraden zijn door de nationalistische autoriteiten na afloop van de Burgeroorlog vernietigd.

U.P.U. monster: afstempeling 'SPECIMEN' op voorzijde; velnummer op de achterzijde A.000,000 (Ed. 260N).

Er bestaan exemplaren van dit zegel met ongetande linkerzijde, afkomstig van de linker velrand. Er zijn zeven velnummers bekend geworden met deze afwijking, te weten A.001,210 t/m A.001,215 en A.001,666. Zijn dit inderdaad de enige bestaande nummers, dan gaat het dus om maximaal 70 exemplaren die er van dit type in omloop kunnen zijn gekomen (Ed.260smi). Afbeelding 2 toont een exemplaar en de achterzijde ervan.

Afb. 2. De 25 céntimos, links ongetand (voor- en achterzijde)

Verder zijn er paren bekend zonder tanding tussen beide zegels, die afkomstig zijn van vel A.000,393 (Ed.260sph).

Tenslotte zijn er van de 25 céntimos exemplaren bekend geworden met een dubbele perforatie aan de onderzijde. Deze zegels vertonen aan de gomzijde het velnummer A.001,982 (Ed.260ddh).

Er bestaan vervalsingen van alle waarden van de gehele Quijote-serie. Die zijn, als gevolg van de korte periode van frankeergeldigheid, alle filatelistisch van aard, ook indien ze zijn afgestempeld. Er bestaan dus geen 'falsos postales', vervalsingen op echt gelopen stukken. Treft men die aan, dan is sprake van een 'falso falso postal'. Van de 25 céntimos zijn vervalsingen

bekend met velnummers A.000,007, A.000,196, A.001,965, A.003,176, A.003,195 en A.003,206. Deze nummers vallen alle binnen de reeks van de echte velnummers; de vervalste zegels kunnen daardoor dus extra bedrieglijk zijn. Afbeelding 3 toont enkele voorbeelden van vervalsingen.

Afb. 3. Vervalsingen van de 25 céntimos; alleen links-boven is echt

In aflevering 2 zagen we reeds dat aan het eind van de twintiger jaren het fenomeen maximumkaart zijn intrede deed in Spanje. De waarden 5, 10, 15, 25 en 50 céntimos van de Quijote-serie waren nog lange tijd te koop bij de filatelieloketten in Madrid. Deze zijn dan ook te vinden op kaarten met een corresponderende afbeelding. Een kaart geïnspireerd op de scene van de 25 céntimos is te vinden in afbeelding 4. Contemporaine afstempelingen op dergelijke kaarten zullen dus vrijwel nooit echt zijn, alhoewel we in aflevering 4 wel degelijk een schaars voorbeeld hebben kunnen laten zien met het zegel van 10 céntimos op een kaart met een min of meer overeenkomstige scène.

Afb. 4. Maximumkaart met zegel van 25 céntimos en vals stempel

Ondanks het feit dat ze nog enkele tientallen jaren in de naverkoop zijn gebleven, waren er aan het begin van de Burgeroorlog, in 1936, nog grote hoeveelheden van de Quijote-serie in voorraad, met name van de zegels van 10, 15 en 25 céntimos, die de grootste oplagen hadden. Tariefwijzigingen en een gebrek aan middelen om nieuwe zegels te ontwerpen en te drukken noopte de republikeinse regering om deze voorraden aan te spreken, en ze te

voorzien van een overdruk. Vlak voor het einde van de oorlog ontstond behoefte aan zegels met waarden 1,25 peseta's (het verhoogde brieftarief), en hoge waarden 5 en 10 peseta's. Voor die laatste waarde werden voorraden van de vellen van het 25 céntimos zegel aangewend. Daarvan werden in totaal 800 vellen (40.000 zegels) overgedrukt bij drukkerij Oliva de Vilanova in Barcelona, die op 1 februari 1939 in omloop zouden worden gebracht. Op 26 januari echter namen de nationalistische troepen onder generaal Franco de stad in. Tot een uitgifte is het daardoor niet meer gekomen. Naar schatting 13 vellen, of wel 650 zegels, zijn hiervan desondanks op de markt terecht gekomen. Edifil catalogiseert ze onder nummer N(o)E(xpendido)37. Geattesteerd zijn in elk geval zegels met velnummers A.002,518, A.002,519, A.002,527 en A.002,528.

Afb. 5. Overdruk 10 peseta's op 25 céntimos

De overige 39.350 exemplaren zijn in mei 1949 vernietigd. Dit geschiedde op decreet van de Directeur Generaal Zegelwaarden d.d. 9 mei 1949, gepubliceerd in de Staatscourant van 17 mei. Het is interessant om daar te lezen (Sánchez Molto 2005:102; mijn vertaling): "Het Staats Filatelistisch Bureau zal ter hand stellen aan de Nationale Munt- en Zegelfabriek F.N.M.T. ... de volgende zegels die zich in zijn archieven bevinden, en wel de complete voorraad van de hierna te noemen emissies welke, *niet in circulatie geweest zijnde, geen filatelistische waarde hebben.*" (cursivering van mij). Volgt een opsomming van de nog aanwezige aantallen van de drie overgedrukte Quijote-zegels. In een volgende paragraaf van het decreet wordt aangegeven dat deze zullen worden vernietigd, waarbij er streng op zal worden toegezien dat geen zegel aan dat lot ontsnapt. Opname van de vele NE-nummers in de catalogi, en de vaak hoge bedragen die ervoor moeten worden neergeteld, lijken de suggestie over hun verzamelwaardigheid overigens nadrukkelijk te logenstraffen.

Tot hier over het zegel zelf. Nu verder over de afbeelding.

Sancho wordt gejonast: Deel I hoofdstuk 17

Don Quichot en zijn knecht, Sacho Panza, hebben bij een dwaze actie van de Don weer klappen opgelopen. Ze liggen uitgeteld in een stal van een herberg, waarvan Quichot denkt dat het een kasteel is. Hij heeft zijn knecht al een aantal malen over een speciale balsem verteld, die alle wonden geneest. Hij draagt Sancho op naar de kasteelheer te gaan, en deze te vragen hem de ingrediënten te bezorgen die nodig zijn om het geneesmiddel te maken. Sancho begeeft zich naar de waard, en komt terug met de vereiste hoeveelheden olie, zout, wijn en rozemarijn. Quichot begint deze zorgvuldig te mengen. Als hij klaar is spreekt hij er 50 Onzevaders en Weesgegroetjes over

uit. In plaats van het op zijn wonden te smeren drinkt hij een liter van het spul op. Dit bekomt hem zo slechts dat hij het direct weer allemaal uitbraakt. Dan valt hij in een diepe slaap. Als hij na enige uren ontwaakt voelt hij zich weer *pico bello*. Hij trekt zijn harnas aan en brengt zijn trouwe paard Rossinant in gereedheid. Maar Sancho is nog lang niet de oude. Quichot spoort hem aan om de andere helft van de balsem op te drinken. Sancho gehoorzaamt, maar stort vervolgens doodziek ter aarde. De geheimzinnige drank werkt kennelijk wel voor ridders, maar niet voor eenvoudige zielen als Sancho. Daar kan Quichot echter allemaal niet op wachten. Hij hijst zijn arme knecht op diens ezel. Zijn lans is hij bij een eerdere confrontatie kwijtgeraakt, en hij grijpt een hooivork als vervanging voor zijn wapen. Dan maken ze aanstalten om weg te rijden, maar de waard ziet het span en snelt naar buiten. Quichot, die in hem de kasteelheer ziet, bedankt hem omstandig voor zijn gastvrijheid, en belooft hem ooit voor zijn goede daden te zullen belonen. De waard tracht hem uit de droom te helpen, en eist zijn geld. Quichot houdt hem echter voor dat ridders nooit voor logies betalen. Immers, de wereld moet hun dankbaar zijn voor alle goede werken die ze verrichten, de offers die zij brengen, en het gespuis dat zij opruimen. Dan geeft hij zijn paard de sporen en rijdt beledigd weg. Sancho is nog niet helemaal bij zijn positieven, en blijft achter. Hij stamelt dat hij slechts de schildknaap is van die ridder, en dat zijn meester alles voor hem regelt volgens de normen van de ridderstand. Dat nu hoort een groepje jonge werklieden, die ook in de herberg logeren. Zij besluiten een grap uit te halen met de arme knecht. Ze sleuren hem van zijn rijdier, en werpen hem op een grote deken, die een van hen van binnen heeft gehaald. Dan beginnen ze hem met zijn allen te jonassen. Ze gooien hem met behulp van de deken hoog de lucht in, en vangen hem weer op. Dat gaat zo een tijdje door, tot groot plezier van de waard en de andere gasten. Don Quichot is al een eindje op weg, maar dan dringen de angstkreten van Sancho tot hem door. Hij keert zijn paard, en snelt zijn dienaar te hulp. Als hij bij de herberg is aan gekomen blijkt de poort gesloten, maar hij ziet wel elke paar seconden Sancho in de lucht boven de muur verschijnen; dit moment is op het zegel afgebeeld. Quichot kan helaas weinig doen voor zijn trouwe dienaar, maar de plaaggeesten raken op den duur vermoeid, en laten Sancho tenslotte hulpeloos achter op de binnenplaats. De dochter van de waard heeft meelijden met hem, en geeft hem een glas wijn te drinken. Verdwaasd kruipt Sancho op zijn ezel en rijdt weg, zijn kleding in het ongerede. Hij merkt daardoor niet dat zijn geldbuidel uit zijn zak is gevallen tijdens de jonaspartij. Die bevindt zich inmiddels in handen van de waard, die zichzelf daaruit betaalt voor de overnachting van de dwaze ridder en zijn geknakte knecht.

De Quijote-serie van 1905: aflevering 7

Dik Bakker

Vooraf

In de voorafgaande bijdragen volgden we de vroege lotgevallen van Don Quichot op basis van de afbeeldingen van vijf zegels uit de jubileumserie van tien stuks. Die lopen qua toenemende frankeerwaarde helaas niet synchroon met de avonturen van onze ridder en zijn knecht Sancho Panza, zodat we kris-kras door de serie moeten gaan. We zijn nu dan aanbeland bij het zesde exemplaar: de 40 céntimos. Dit betekent dat we de helft van de zegels gepasseerd zijn, terwijl we in het boek nog niet erg zijn opgeschoten: nog niet eens halverwege deel I, terwijl er nog een aanzienlijk langer deel II bestaat. De ontwerper heeft kennelijk vooral gekozen voor de meer bekende verhalen, die met name uit de eerste helft van deel I afkomstig zijn. De afbeeldingen van de vier nog te behandelen zegels zijn ontleend aan het tweede deel, dat verscheen tien jaar na deel I, kort voor de dood van Cervantes in 1616. Als gebruikelijk bespreken we eerst weer de filatelistische aspecten van het zegel dat aan de beurt is. Daarna volgt een korte weergave van het hoofdstuk waaraan de afbeelding erop is ontleend.

Filatelistische aspecten van het zegel van 40 céntimos

Afb. 1. De aanval op de kudde schapen

Edifil nummer: Ed. 262 (zelfde nummer in Anfil en Filabo, Galvez nr. 335, Yvert 231, Michel 225, Scott 292, Stanley Gibbons 312).

Frankeerwaarde: 40 céntimos

De frankeerwaarde van dit zegel komt overeen met het anno 1905 geldende porto voor een binnenlandse brief of zwaar drukwerk plus aantekening (15c + 25c).

Omdat het een gelegenhedenuitgave betrof mocht dit zegel volgens het dan geldende U.P.U.-reglement slechts gebruikt worden voor binnenlandse frankering.

Kleur: roze (*rosa*)

Geldigheid: 1 – 15 mei 1905

De serie was slechts te koop in Madrid, zodat het grootste deel van de afstempelingen op zegels van deze serie afkomstig is uit deze stad, met name gedurende de eerste paar dagen van mei 1905. Afstempelingen uit andere plaatsen met een datum uit de geldigheidsperiode zijn dan ook tamelijk schaars, en gezocht. Het onderstaande – helaas nogal gedecentreerde - exemplaar werd afgestempeld op 2 mei 1905 in Madrid. Het stempel vermeldt dat het ging om aangetekend drukwerk van tamelijk groot gewicht.

Afb. 2. Gebruikt exemplaar van de 40 céntimos

Net als de overige zegels van deze serie werden ook de zegels van 40 céntimos gedrukt in vellen van 50 stuks, in twee blokken van vijf bij vijf zegels, gescheiden door een horizontale tussenstrook. Net als van de andere waarden van dit zegel zijn dus in principe verticale paren met tussenstrook te vinden.

Randschrift van het vel: CENTENARIO DEL QUIJOTE. –

COMUNICACIONES. – 50 sellos de 40 céntimos. Er staat een velnummer in de rechter bovenhoek van elk vel, met nummers A.000,000 t/m A.001,000.

Die met nummer A.000,000 zijn monsters (Ed. 262N). Het velnummer staat ook op de achterzijde van elk zegel uit het betreffende vel, in blauwe inkt.

Oplage: 50.000 stuks (= 1.000 vellen van 50 zegels).

Het grootste deel van de oplage van de gehele serie is niet verkocht tijdens de geldigheidsperiode, maar is wel nog tot in de jaren 20 beschikbaar gebleven via de filatelieloketten in Madrid, met uitzondering van de waarden 30 en 40 céntimos en 1 peseta. Dit verklaart de relatief hoge cataloguswaarde van deze laatste drie zegels ten opzichte van die van de overige céntimos-zegels. De 4 en 10 peseta zegels waren nogal kostbaar voor de gemiddelde beurs in 1905, en zijn ongetwijfeld daarom maar zeer ten dele verkocht.

De uiteindelijk niet verkochte voorraden zijn door de nationalistische autoriteiten vernietigd toen ze hen in de handen vielen in 1939, na afloop van de Burgeroorlog.

U.P.U. monster: afstempeling 'SPECIMEN' op voorzijde; velnummer op de achterzijde eveneens A.000,000.

Er zijn exemplaren van dit zegel bekend met een of meer ongetande zijden. Omdat er geen paren met ongetand verbindingsstuk dan wel ongetande randstukken overgeleverd zijn, kunnen die echter het resultaat zijn van

manipulatie. Het exemplaar in afbeelding 3 – afkomstig uit Sánchez Molto (2005: 25) – ziet er overigens wat mij betreft tamelijk overtuigend uit:

Afb. 3. 40 céntimos met rechterzijde ongetand

Er bestaan vervalsingen van alle waarden van de gehele Quijote-serie, en uiteraard met name van de schaarse en dure hogere waarden. De bekend geworden vervalsingen zijn, als gevolg van de korte periode van frankeergeldigheid, alle filatelistisch van aard, ook indien ze zijn afgestempeld. Er bestaan dus alleen '*falsos filatélicos*', geen '*falsos postales*', vervalsingen op echt gelopen stukken. Treft men die wel aan, dan is sprake van een '*falso falso postal*'. Van de 40 céntimos zijn vervalsingen bekend met velnummers A.000,196, A.000,475, A.000,908, A.001,475, A.003,176, A.003,195, A.003,206, A.005,753 en A.057,254. Alleen de eerste drie nummers vallen binnen de reeks van bestaande velnummers; die kunnen dus echt bedrieglijk zijn. Afbeelding 4 toont enkele voorbeelden van vervalsingen.

Afb. 4. Vervalsingen van de 40 céntimos; alleen links-boven is echt

In aflevering 2 zagen we reeds dat aan het eind van de twintiger jaren het fenomeen maximumkaart zijn intrede deed in Spanje. De waarden 5, 10, 15, 25 en 50 céntimos van de Quijote-serie waren nog lange tijd te koop bij de filatelieloketten in Madrid. Deze zijn dan ook te vinden op kaarten met een corresponderende afbeelding, zij het van lang na de geldigheidsperiode. Van de 40 céntimos is geen maximumkaart-met-zegel bekend.

Tot hier over het zegel zelf. Nu verder met het verhaal achter de afbeelding.

De aanval op de kudde schapen: Deel I hoofdstuk 18

Don Quichot en Sacho Panza zijn weer eens onderweg als de edelman zowel achter als voor hen op het pad een enorme stofwolk ontwaart. 'Dit is de aankondiging van een van mijn meest memorabele heldendaden, waarvan de kronieken nog eeuwenlang gewag zullen maken' vertrouwt hij zijn knecht toe. Deze meent twee kuddes schapen te zien, die hen van beide kanten tegemoet komen. Maar de Don ziet iets heel anders. 'Het zijn de legers van de Alifanfaron, de Moslim-keizer van het eiland Taprobana, en zijn vijand, Pentapolin, de Christen-koning der Garamanten, die altijd met een ontblote arm ten strijde trekt. Alifanfaron wil de dochter van Taprobana huwen, en haar bekeren tot zijn onzalig geloof, maar haar vader wil dat voorkomen'. Quichot zegt de zijde te kiezen van deze laatste monarch, en staat Sancho toe zich ook in de strijd te mengen. Hij neemt aan dat ze zullen zegevieren, en dat ze na afloop volop keuze zullen hebben uit de buitgemaakte paarden, die hun huidige rijdieren, Rossinant en de ezel, dan kunnen vervangen. Vanaf een heuvel nemen ze de naderende 'legers' waar, terwijl Quichot een aantal ridders noemt die deel uitmaken van beide groeperingen, onder vermelding van hun exotische namen, en met een uitgebreide beschrijving van hun wapenrusting en wapenspreuken. Hij hoort ook luid tromgeroffel en wapengekletter, Sancho hoort slechts geblaas. Maar zijn heer vertelt hem dat dit komt door zijn angst, en dat hij maar moet gaan schuilen. Dan geeft hij zijn arme paard de sporen, en rijdt met gestrekte lans af op een van beide kuddes, Sancho jammerend achterlatend. Al snel ligt de grond bezaaid met dode en gewonde schapen. De verbijsterde schaapherders weten eerst niet wat er aan de hand is, maar dan beginnen ze de dwaze ridder met stenen te bekogelen, net zo lang tot deze gewond ter aarde stort. Hij is in het gelaat getroffen door een enorme kei, waarbij een flink deel van zijn gebit verloren is gegaan. De herders maken zich dan zo snel mogelijk uit de voeten, Quichot voor dood achterlatend, en de overgebleven schapen voor zich uit drijvend. Sancho snelt op zijn meester toe, maar merkt dan dat hij in de chaos zijn knapzak met voedsel en geneesmiddeltjes is kwijtgeraakt. Hij zijgt wanhopig jammerend naast de gewonde ridder neer. Het is dan aan Quichot om zijn knecht op te beuren, hem bezwerende dat na tegenspoed altijd voorspoed volgt, en dat zij wel een herberg zullen vinden die hen van de nodige leeftocht kan voorzien. Hij is wel bezorgd over wat hem nog rest van zijn tanden en kiezen. Sancho kijkt in zijn mond, en telt nog slechts tweeënhalve kies. Dit verdriet Quichot zeer: hij had liever een arm verloren dan zijn gebit, immers, zijn mond is nu als een molen zonder molensteen. Dan rijden ze weg, nieuwe avonturen tegemoet.

De Quijote-serie van 1905: aflevering 8

Dik Bakker

Vooraf

In de eerdere afleveringen volgden we de lotgevallen van Don Quichot op basis van de afbeeldingen van zes zegels uit de jubileumserie van tien stuks uit 1905. Deze correspondeerden met hoofdstukken uit het eerste deel van deze ridderroman. De vier zegels die nog niet zijn besproken refereren aan hoofdstukken uit het tweede deel, dat Miguel de Cervantes het licht deed zien kort voor zijn dood in 1616. Hij schreef daarmee de eerste bestseller in de geschiedenis van de roman. De vier nog resterende zegels zijn niet tevens de vier laatste zegels uit de serie, die, zoals we hebben gezien, in nogal willekeurige volgorde over het boek verspreid zijn. Het zegel van deze aflevering, de 15 céntimos, vertegenwoordigt de op twee na laagste frankeerwaarde uit de serie. In het boek zelf maken we nu een sprong van nog niet halverwege het eerste deel - hoofdstuk 18 van de 52, als afgebeeld op de 40 céntimos uit de vorige aflevering - naar hoofdstuk 10 van het 74 hoofdstukken lange tweede deel. Als gebruikelijk bespreken we eerst weer de filatelistische aspecten van het zegel dat aan de beurt is. Daarna volgt een korte weergave van het hoofdstuk waarop de afbeelding is geïnspireerd.

Filatelistische aspecten van het zegel van 15 céntimos

Afb. 1. Don Quichot ontmoet Dulcinea

Edifil nummer: Ed. 259 (zelfde nummer in Anfil en Filabo, Galvez nr. 332, Yvert 228, Michel 222, Scott 289, Stanley Gibbons 309).

Frankeerwaarde: 15 céntimos

De frankeerwaarde van dit zegel komt overeen met het anno 1905 geldende porto voor een brief tot 15 gram binnen Spanje en naar de Noord-afrikaanse bezittingen.

Omdat het een gelegenhedenuitgave betrof mochten de zegels van deze serie volgens het dan geldende U.P.U.-reglement slechts gebruikt worden voor binnenlandse frankering. Dat maakte het zegel van 15 céntimos uiteraard tot het meest relevante en meest gebruikte uit de serie van tien. De oplage van 2 miljoen exemplaren is dan ook bijna tweemaal de 1,2 miljoen exemplaren van de overige negen zegels bij elkaar.

Kleur: paars (*violeta*); klein deel van de oplage: lichtpaars (*violeta claro*)

Geldigheid: 1 – 15 mei 1905

De serie was slechts te koop in Madrid, zodat het grootste deel van de afstempelingen op zegels van deze serie afkomstig is uit deze stad, met name gedurende de eerste paar dagen van mei 1905. Afstempelingen uit andere plaatsen met een datum uit de geldigheidsperiode zijn schaars, en dus gezocht.

Net als de overige zegels van deze serie werden ook de zegels van 15 céntimos gedrukt in vellen van 50 stuks, in twee blokken van vijf bij vijf zegels, gescheiden door een horizontale tussenstrook. Net als van de andere waarden van dit zegel zouden er dus verticale paren met tussenstrook te vinden moeten zijn.

Randschrift van het vel: CENTENARIO DEL QUIJOTE. –

COMUNICACIONES. – 50 sellos de 15 céntimos. Er staat een velnummer in de rechter bovenhoek van elk vel, met nummers A.000,000 t/m A.040,000.

Die met nummer A.000,000 zijn monsters (Ed. 259N). Het velnummer staat ook op de achterzijde van elk zegel, in blauwe inkt. Van de 15 céntimos zijn exemplaren bekend met een dubbele nummering op de achterzijde (Ed. 259nn), daaronder in elk geval voor nummer A.000,219.

Oplage: 2.000.000 stuks (= 40.000 vellen van 50 zegels).

Het grootste deel van de oplage van de gehele serie is niet verkocht tijdens de geldigheidsperiode, maar is op de waarden 30 en 40 céntimos en 1 peseta na tot in de jaren 20 beschikbaar gebleven bij de filatelieloketten in Madrid.

De uiteindelijk niet verkochte voorraden zijn door de nationalistische autoriteiten vernietigd toen ze hen in de handen vielen in 1939, na afloop van de Burgeroorlog.

U.P.U. monster: afstempeling 'SPECIMEN' op voorzijde; velnummer op de achterzijde eveneens A.000,000.

Er zijn exemplaren van dit zegel bekend met een of meer ongetande zijden.

Als het niet om een paar met ongetand tussenstuk gaat dan wel om een duidelijk ongetand randstuk, dan kan men uiteraard te maken hebben met een gemanipuleerd exemplaar van een getand zegel. Van de 15 céntimos zijn exemplaren bekend met ongetande linkerzijde (Ed. 259smi; velnummers A.013,617-620 en 622), rechterzijde (Ed. 259smd; A.003,777), bovenzijde (Ed. 259sma; A.001.493) en onderzijde, deze laatste ook als verticaal paar (Ed. 259spv; A.000,443-445 en A.002,784-789). Afbeelding 2 toont een randstuk met ongetande linkerzijde.

Afb. 2. 15 céntimos met linkerzijde ongetand

Vierzijdig ongetande exemplaren zijn waargenomen, maar waarschijnlijk gemanipuleerd.

Tenslotte zijn er zegels van deze waarde bekend met dubbele perforatie aan de onderzijde (Ed. 259ddh; A.013,670).

Er bestaan vervalsingen van alle waarden van de gehele Quijote-serie, uiteraard met name van de schaarse en dure hogere waarden. De bekend geworden vervalsingen zijn, als gevolg van de korte periode van frankeergeldigheid, alle filatelistisch van aard, ook indien ze zijn afgestempeld. Er bestaan dus alleen '*falsos filatélicos*', geen '*falsos postales*', vervalsingen op echt gelopen stukken. Treft men die wel aan, dan is sprake van een '*falso falso postal*'. Van de 15 céntimos zijn vervalsingen bekend met velnummers A.000,475, A.000,728, A.003,176, A.003,195, A.003,206 en A.057,093. Alleen dat laatste is dus een 'onmogelijk' nummer.

In aflevering 2 zagen we reeds dat aan het eind van de twintiger jaren het fenomeen maximumkaart zijn intrede deed in Spanje. De waarden 5, 10, 15, 25 en 50 céntimos van de Quijote-serie waren nog lange tijd te koop bij de filatelieloketten in Madrid. Deze zijn dan ook te vinden op kaarten met een corresponderende afbeelding, zij het dus van lang na de geldigheidsperiode. Zo ook van de 15 céntimos.

Afb. 3. Maximumkaart met zegel van 15 céntimos met vals stempel

Ondanks het feit dat ze nog enkele tientallen jaren in de naverkoop zijn gebleven, waren er aan het begin van de Burgeroorlog, in 1936, nog grote hoeveelheden van de Quijote-serie in voorraad, met name van de zegels van

10, 15 en 25 céntimos, die de grootste oplagen hadden. Tariefwijzigingen en een gebrek aan middelen om nieuwe zegels te ontwerpen en te drukken noopte de republikeinse regering om deze voorraden aan te spreken, en ze te voorzien van een overdruk met de actuele tarieven. Zo was de bedoeling dat op 22 februari 1938 een speciaal zegel zou verschijnen ter ere van de herovering van Teruel een maand eerder. Hiertoe werd het Quijote-zegel van 15 céntimos voorzien van de opdruk in afbeelding 4, inclusief opwaardering tot het inmiddels geldende tarief voor binnenlandse brieven van 45 céntimos.

Afb. 4. Opdruk ter herinnering aan de herovering van Teruel

Het kwam niet tot een daadwerkelijke uitgifte aangezien Teruel inmiddels al weer in de handen was gevallen van de nationalisten. Vijf vellen van 50 zegels hebben desondanks toch hun weg gevonden naar de verzamelaars (Ed. NE32/33; velnummers A.031,997-A.032,000 met zwarte en A.031,943 met rode opdruk).

Korte tijd later, op 14 april kwam het wel tot een daadwerkelijke uitgifte, nu ter viering van de zevende verjaardag van de Tweede Spaanse Republiek. Tijden en geldgebrek waren opnieuw aanleiding tot het hergebruik van de bestaande voorraden: het 15 céntimos zegel werd overgedrukt met een aan de gelegenheid aangepaste tekst en een nieuwe frankeerwaarde van 45 céntimos (Ed. 755). Vermoedelijk was Arthur Barger - zie Iberia 127, en elders in dit blad - betrokken bij deze uitgifte. In elk geval waren ze alleen verkrijgbaar bij het kort daarvoor op Barger's initiatief opgerichte filatelistisch agentschap (A.F.O.) te Barcelona. De oplage was 2.000 vel, ofwel 100.000 zegels.

Afb. 5. Opdruk ter viering van de zevende verjaardag van de republiek

Weer enkele weken later verschenen twee overdrukken op dit zelfde zegel, een voor het binnenlandse brieftarief van 45 céntimos en een van 1 peseta (Ed. 761/762). De aanleiding voor deze uitgifte was de viering van de Dag van

de Arbeid, op 1 mei. Van het eerste zegel werden 200.000 exemplaren gedrukt, van het tweede 100.000. Van beide exemplaren, wederom uitsluitend verkrijgbaar bij de A.F.O. in Barcelona, werd slechts de helft van de oplage verkocht. Van beide zijn deels en geheel ongetande exemplaren bekend, alsmede verschillende fouten in de opdrukken, waaronder een variant van de 45 céntimos in rode inkt.

Afb. 6. Overdruk ter viering van de Dag van de Arbeid

Tot hier over het zegel van 15 centimos. Nu weer verder met het verhaal achter de afbeelding.

Don Quichot ontmoet Dulcinea: Deel II hoofdstuk 8 / 10

Gedurende het gehele eerste deel is de belangrijkste drijfveer van Don Quichot voor zijn rondreizen die van alle dolende ridders: heldendaden verrichten en die opdragen aan de vrouw die hij van verre bemint, een prinses, jonkvrouw of andere hooggeplaatste dame. In Quichot's geval is dat Dulcinea, iemand die hij nooit zelfs maar ontmoet heeft, en die slechts in zijn fantasie bestaat.

Na de 52 hoofdstukken van het eerste deel zijn we met de laatste vier te behandelen zegels aanbeland in deel twee. Quichot en Sancho Panza hebben hun tweede tocht voltooid, en zijn teruggekeerd in hun dorp. Onze held blijkt echter niet genezen van zijn verdwazing, die het gevolg is van het lezen van teveel ridderromans, en dus trekken ridder en knecht er voor de derde maal op uit. In deel een heeft Quichot Sancho met een lange brief aan haar op zak naar Dulcinea in Toboso gestuurd, de plaats waar zij wordt geacht te wonen in haar paleis [1]. Sancho heeft haar uiteraard nooit ontmoet, maar hij heeft daarover wel gejokt tegen zijn meester. Nu heeft Quichot besloten dat hij haar zelf wil gaan opzoeken, en haar persoonlijk zijn diensten wil aanbieden. Tegen de avond van de tweede dag van hun tocht komen ze in het dorp aan. De meeste bewoners – eenvoudige boeren – liggen al te rusten, en alles lijkt uitgestorven. Het enige gebouw van omvang dat ze zien is de kerk, maar Quichot wil per se op zoek naar het paleis van zijn beminde dame, overtuigd van het feit dat het zich ergens moet bevinden. Sancho zegt dat hij zich niet meer goed herinnert waar hij Dulcinea heeft ontmoet. Hij stelt voor dat Quichot zich in het bos buiten het dorp te rusten legt, en dat hij zelf die nacht verder zal zoeken, zodat hij zijn meester de volgende dag naar het paleis kan leiden. De Don vindt dit een prima voorstel, en samen zoeken ze een geschikte plek. Als onze ridder alleen is achtergebleven wordt hij echter door twijfel overvallen over zijn aanstaande ontmoeting met de aanbeden vrouw. Ondertussen vraagt Sancho zich af hoe hij zijn meester om de tuin kan leiden. Hij verschuilt zich in de bosjes dichtbij, en verkeert aanvankelijk in paniek. Maar tenslotte komt hij tot de geruststellende conclusie dat als Quijote

in windmolens gevaarlijke reuzen kan zien, en in een kudde schapen een vijandig leger, hij hem ook wel kan doen geloven dat een eenvoudig boerinetje, zoals die in het dorp te vinden zijn, in feite een echte, maar betoverde prinses is. Hij wacht tot de volgende middag, om de indruk te wekken dat hij naarstig op zoek is naar Dulcinea. Dan komen er in de verte drie boerenmeisjes aanrijden, elk op een ezel. Sancho krijgt een lumineuze inval. Hij spoedt zich naar Don Quichot, die nog steeds op hem zit te wachten, en vertelt hem dat prinses Dulcinea naar hem toekomt, te paard, rijk uitgedost, en vergezeld van twee hofdames. Als hij de drie aan ziet komen, gelooft Quichot het aanvankelijk niet: hij ziet toch alleen maar drie boerinnen op een ezel. Maar als ze naderbij zijn gekomen knielt Sancho voor hen neer op het pad, en stelt hen voor als ridder Don Quichot en diens schildknaap. Van de weeromstuit sluit onze ridder zich hierbij aan, en knielt ook neer. Hij gelooft nu dat sprake is van een zinsbegoocheling, die zijn geliefde prinses eruit doet zien als een simpele boerenmeid, en hij begint met een uitgebreide lofzang op een van de drie. Dit is de scene van het zegel, en de maximumkaart van afbeelding 3. De drie boerinetjes hebben er al snel tabak van. Ze voelen zich voor de gek gehouden. Ze hebben haast en willen er langs. Ze laten de beide vreemde snoeshanen dan ook in niet mis te verstane bewoordingen weten wat ze van hun denken. Het als prinses aangemerkte meisje geeft haar ezel de sporen maar doet dit zo krachtig dat het arme beest steigert, en zijn bereidster afwerpt. Quichot wil haar galant overeind helpen, maar ze rukt zich los, en springt behendig op haar rijdier, waarop ze schijlings belandt. Dan maken ze zich alle drie snel uit de voeten. Don Quichot vervloekt zijn lot: tovenaars hebben zijn beeldschone Dulcinea veranderd in een afzichtelijke boerenmeid, alleen om hem te treffen. Sancho is uiteraard zeer tevreden met deze afloop. Hij vervloekt, in koor met zijn meester, de kwade geesten die voor de betovering hebben gezorgd hartgrondig, en roemt dan de schoonheid van Dulcinea die hij wel, maar zijn baas niet kon zien. Ondertussen kan hij zijn lachen nauwelijks inhouden. Dan bestijgen ze elk hun rijdier, en slaan de weg in naar Zaragoza, waar ze op tijd willen aankomen om de jaarlijkse festiviteiten bij te wonen.

Noten

[1] Het dorp bestaat echt, en draagt de naam El Toboso. Het ligt in het Zuid-oosten van La Mancha, en heeft ongeveer 2.000 inwoners. Die doen nadrukkelijk hun best om de mythe van het boek in stand te houden: zo is er een Cervantes museum, een Dulcinea huis, een bar Rocinante, een Huis van de Dolende Ridder, en nog veel meer dat het dorp koppelt aan deze fictieve personages.

De Quijote-serie van 1905: aflevering 9

Dik Bakker

Vooraf

We zijn gevorderd tot het achtste van de tien zegels uit de Don Quijote jubileumserie van tien stuks uit 1905. Zegel nummer zeven en de vorige aflevering hebben ons inmiddels doen belanden in het tweede deel van de roman. Dat verscheen tien jaar na de succesvolle publicatie van deel een in 1605, en kort voor de dood van de auteur, Miguel de Cervantes in 1616. Als gebruikelijk bespreken we eerst weer de filatelistische aspecten van het zegel dat aan de beurt is. Daarbij nemen we niet de oplopende frankeerwaarden maar de plaats in het verhaal van de afbeeldingen als uitgangspunt. Daarna volgt een korte weergave van het hoofdstuk waarop de afbeelding van het zegel is geïnspireerd.

Filatelistische aspecten van het zegel van 4 peseta's

Afb. 1. Don Quichot en de wagen des doods

Edifil nummer: Ed. 265 (zelfde nummer in Anfil en Filabo, Gálvez nr. 338, Yvert 234, Michel 228, Scott 295, Stanley Gibbons 315).

Frankeerwaarde: 4 peseta's

De frankeerwaarde van dit zegel dekt het tarief voor het versturen van een pakket kranten van meer dan 50 kg, of een stuk met een uitzonderlijk hoge aangetekende waarde, binnen Spanje en naar de Noord-afrikaanse bezittingen. Echt gebruik van dit zegel is daarom uitzonderlijk schaars, afgezien dan van typisch filatelistische, overgefrankeerde stukken met een of meer zegels van de serie.

Omdat het een gelegenhedenuitgave betrof mochten de zegels van deze serie volgens het dan geldende U.P.U.-reglement slechts gebruikt worden voor binnenlandse frankering. Stukken naar het buitenland met dit, of enig ander zegel uit de serie zijn dan ook steeds gefrankeerd met daartoe geldige zegels. In afbeelding 2 is zo'n brief te vinden. Hij is verstuurd op 14 mei 1905 naar Leipzig, gefrankeerd met de complete serie en daarnaast met twee zegels uit

de langlopende 'cadete'-serie. Die zorgden met hun 75 céntimos voor de juiste porto voor een aangetekende brief naar Duitsland. De 16,75 peseta's van de complete serie droegen daartoe geen céntimo bij.

Afb. 2. Aangetekende brief naar Duitsland met de gehele serie

Kleur: paars (*violeta*)

Geldigheid: 1 – 15 mei 1905

De serie was slechts te koop in Madrid, zodat het grootste deel van de afstempelingen op zegels van deze serie afkomstig is uit deze stad, met name gedurende de eerste paar dagen van mei 1905. Afstempelingen uit andere plaatsen met een datum uit de geldigheidsperiode zijn schaars, en dus gezocht.

Net als de overige zegels van deze serie werden ook de zegels van 4 peseta's gedrukt in vellen van 50 stuks, in twee blokken van vijf bij vijf zegels, gescheiden door een horizontale tussenstrook. Net als van de andere waarden van dit zegel zijn er dus verticale paren met tussenstrook te vinden van dit zegel. Afbeelding 3 toont een dergelijk paar.

Afb. 3. Paar van de 4 peseta's met tussenstrook

Randschrift van het vel: CENTENARIO DEL QUIJOTE. – COMUNICACIONES. – 50 sellos de 4 pesetas. Er staat een velnummer in de rechter bovenhoek van elk vel, met nummers A.000,000 t/m A.000,400. Die met nummer A.000,000 zijn monsters (Ed. 265N). Het velnummer staat ook op de achterzijde van elk zegel, in blauwe inkt.

Oplage: 20.000 stuks (= 400 vellen van 50 zegels).

Het grootste deel van de oplage van de gehele serie is niet verkocht tijdens de geldigheidsperiode, maar is op de waarden 30 en 40 céntimos en 1 peseta na tot in de jaren 20 beschikbaar gebleven bij de filatelieloketten in Madrid.

De uiteindelijk niet verkochte voorraden zijn door de nationalistische autoriteiten vernietigd toen ze hen in de handen vielen in 1939, na afloop van de Burgeroorlog.

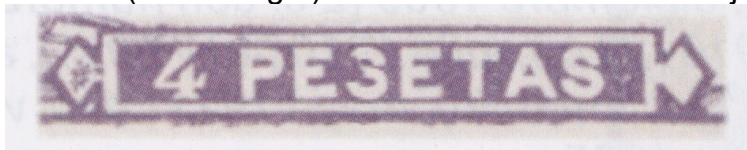
U.P.U. monster: afstempeling 'SPECIMEN' op voorzijde; velnummer op de achterzijde eveneens A.000,000.

Er zijn weinig exemplaren van dit zegel bekend met een of meer van de gebruikelijke afwijkingen, zoals dubbele plaatnummers, ongetande zijden en andere perforatiefouten. Wel bestaan er twee typen plaatfouten, een schaars verschijnsel bij deze uitgifte, in weerwil van de relatieve haast waarmee hij geproduceerd is. De eerste fout betreft een ontbrekend stukje van de kaderlijn links-onder (afbeelding 4). Dit kwam eenmaal voor per vel, en wel op positie 35.

Afb. 4. De 4 peseta's: plaatfout nr. 1 (Ed. 265t)

In het tweede geval gaat het om een vlek op de eerste 's' van het woord PESETAS (afbeelding 5). Plaats en locatie daarvan zijn niet bekend.

Afb. 5. De 4 peseta's: plaatfout nr. 2 (Ed. 265it)

Er bestaan vervalsingen van alle waarden van de gehele Quijote-serie. De bekend geworden vervalsingen zijn, als gevolg van de korte periode van frankeergeldigheid, alle filatelistisch van aard, ook indien ze zijn afgestempeld. Er bestaan dus alleen '*falsos filatélicos*', geen '*falsos postales*', vervalsingen op echt gelopen stukken. Treft men die wel aan, dan is sprake van een '*falso falso postal*'. Van de 4 peseta's zijn vervalsingen bekend met velnummers A.000,196, A.000,908, A.002,952, A.003,176, A.003,195 en A.003,874. Alleen de eerste is een 'mogelijk' velnummer; de rest is dus per definitie vals. Afbeelding 6 toont enkele voorbeelden van vervalsingen,

waarbij opvalt dat kleur en formaat sterk afwijken van het origineel links-boven. Alleen het exemplaar links-onder komt enigszins in de buurt.

Afb. 6. Enkele vervalsingen van de 4 peseta's

Tot hier over het zegel van 4 peseta's. We kijken nu naar het verhaal achter de afbeelding.

Don Quichot op de wagen des doods: Deel II hoofdstuk 11

Don Quichot heeft zojuist een confrontatie achter de rug met een groep boerenmeisjes. In een ervan meende hij zijn verre geliefde, Dulcinea, te zien, hetgeen tot een onaangename confrontatie leidde. Nu zijn onze beide helden onderweg naar het verre Zaragoza, waar binnenkort de jaarfeesten zullen losbarsten. Quichot is droevig gestemd omdat hij Dulcinea niet heeft kunnen verlossen van de betovering die haar oorspronkelijk schoonheid verhult. Sancho probeert hem op te peppen, maar dat lukt niet erg. Dan komt hen een door muilezels getrokken open wagen tegemoet, met daarop een bont gezelschap. Er is een koning met een gouden kroon, een ridder met een hoed met veren in plaats van een helm op zijn hoofd, een engel met enorme vleugels, een Cupido compleet met pijl en boog. Op de bok zit Magere Hein, maar met een menselijk gezicht. Sancho slaat de schrik om het hart, maar Quichot rijdt erop af, op zoek naar een nieuwe heldendaad. Hij houdt de wagen aan, en daagt de voerman uit te vertellen wie zij zijn en waar zij heen gaan. De voerman neemt het woord, en legt uit dat zij een reizend theatergezelschap zijn. Het is binnenkort Allerzielen, en zij hebben zojuist in het vorige dorp het stuk 'Het hof van de Dood' opgevoerd. Ze zijn nu op weg naar het volgende dorp om het daar ook op te gaan voeren. Om tijd te sparen hebben zij hun kostuums maar aangehouden. Het gezicht van Quichot klaart hiervan op. Hij had als jongen al de grootste bewondering voor toneelspelers, en wenst hun succes op hun tournee. Dan springt een van de spelers, verkleed als nar, van de wagen, en begint een wilde dans rond Quichot, waarbij de bellen op zijn kostuum luid rinkelen. Dit jaagt Rocinante schrik aan, en die slaat op hol. Sancho is bezorgd voor zijn meester. Hij springt van zijn ezel, en rent er achteraan. Even verderop vindt hij man en paard ter aarde gestort, wat wel vaker gebeurt als Quichot's schimmel het op zijn magere heupen krijgt. Ondertussen is de nar op Sancho's ezel gestapt, en die maakt wilde bokkensprongen, opgejut door het gerinkel van de bellen. Als Quichot

dit ziet maakt grote woede zich van hem meester. Hij zal die narrentroep leren wat er gebeurt als je het rijdier van de knecht van een heuse dolende ridder afjakkert. Hij rijdt de wagen achterna. Als de toneelspelers hem aan zien komen, en zijn geschreeuw horen, springen zij van de wagen, en wapenen zich met de brokken steen die daar verspreid liggen. Als Quichot deze slagorde ziet houdt hij in, en probeert een strijdplan te bedenken. De nar is inmiddels van Sancho's ezel gerold, en deze hobbelt terug naar zijn eigenaar. Sancho probeert nu erger te voorkomen, en hij vertelt zijn meester dat het erg onverstandig is het tegen de Dood zelf op te nemen. Bovendien is het een echte ridder alleen toegestaan de strijd aan te binden met andere ridders, niet met een troep koningen, engelen, duivels en clowns. Quichot ziet dat net op tijd in, en hij moedigt Sancho aan dan maar zelf wraak te nemen. Hij zal hem wel wat adviezen geven. Sancho zegt dat hij zijn ezel toch al terug heeft, en ook graag nog een tijdje in leven wil blijven om zijn meester te dienen. Quichot heeft een zeldzaam moment van inzicht, en prijst zijn knecht om zijn wijze woorden. Dan rijden de ridder en zijn knecht verder, en ook de vrolijke karavaan vervolgt zijn weg.

De Quijote-serie van 1905: aflevering 10

Dik Bakker

Vooraf

Het voorlaatste van de tien zegels uit de Don Quijote jubileumserie uit 1905 is nu aan de beurt. We zitten inmiddels ruim in het tweede deel van de roman, dat verscheen in 1616, kort voor de dood van Quijote's geestelijke vader Miguel de Cervantes. Als gebruikelijk bespreken we eerst weer de filatelistische aspecten van het betreffende zegel, waarbij niet de oplopende frankewaarden maar de plaats van de afbeeldingen in het verhaal het uitgangspunt zijn. Dan volgt weer een samenvatting van het hoofdstuk waarop de afbeelding van het zegel is geïnspireerd.

Filatelistische aspecten van het zegel van 1 peseta

Afb. 1. Don Quichot en de leeuwenkooi

Edifil nummer: Ed. 264 (zelfde nummer in Anfil en Filabo, Gálvez nr. 337, Yvert 233, Michel 227, Scott 2945, Stanley Gibbons 314).

Frankeerwaarde: 1 peseta

De frankewaarde van dit zegel correspondeert niet rechtstreeks met een bestaand tarief. Men zou er een brief van het dubbele gewicht mee naar de kolonie aan de Golf van Guinea kunnen sturen of een aangetekende binnenlandse brief met een verzekerde waarde van 1500 peseta's. Echt gebruik van dit zegel is dan ook tamelijk schaars, afgezien dan van typisch filatelistische, overgefrankeerde stukken voorzien van een of meer zegels van de serie.

Omdat het een gelegenhedenuitgave betrof mochten de zegels van deze serie volgens het dan geldende U.P.U.-reglement slechts gebruikt worden voor binnenlandse frankering, waaronder ook de koloniën. Stukken naar het buitenland met dit, of enig ander zegel uit de serie zijn dan ook steeds tevens gefrankeerd met daartoe geëigende zegels. In aflevering 8 lieten we een voorbeeld van zo'n filatelistisch stuk met de gehele serie erop zien.

Kleur: karmijnrood (*carmin*)

Geldigheid: 1 – 15 mei 1905

De serie was slechts te koop in Madrid, zodat het grootste deel van de afstempelingen op zegels van deze serie afkomstig is uit de hoofdstad, met name gedurende de eerste paar dagen van mei 1905. Afstempelingen uit andere plaatsen met een datum uit de geldigheidsperiode zijn schaars, en

dus gezocht. Afbeelding 2 toont een exemplaar van de 1 peseta, afgestempeld in Madrid op de allerlaatste dag.

Afb. 2. De 1 peseta met geldige afstempeling

Net als de overige zegels van deze serie werden ook de zegels van 1 peseta gedrukt in vellen van 50 stuks, in twee blokken van vijf bij vijf zegels, gescheiden door een horizontale tussenstrook. Net als van de overige waarden zijn er dus van dit zegel verticale paren met tussenstrook te vinden. Randschrift van het vel: CENTENARIO DEL QUIJOTE. – COMUNICACIONES. – 50 sellos de 1 peseta. Er staat een velnummer in de rechter bovenhoek van elk vel, met nummers A.000,000 t/m A.000,500. Die met nummer A.000,000 zijn monsters (Ed. 264N). Het velnummer staat ook op de achterzijde van elk zegel, in blauwe inkt.

Oplage: 25.000 stuks (= 500 vellen van 50 zegels).

Het grootste deel van de oplage van de gehele serie is niet verkocht tijdens de geldigheidsperiode, maar is op de waarden 30 en 40 céntimos en 1 peseta na tot in de jaren 20 beschikbaar gebleven bij de filatelieloketten in Madrid. De uiteindelijk niet verkochte voorraden zijn door de nationalistische autoriteiten vernietigd toen ze hen in de handen vielen in 1939, na afloop van de Burgeroorlog.

U.P.U. monster: afstempeling 'SPECIMEN' op voorzijde; velnummer op de achterzijde eveneens A.000,000.

Er zijn geen exemplaren van dit zegel bekend met een of meer van de gebruikelijke afwijkingen, zoals dubbele plaatnummers, ongetande zijden en andere perforatiefouten.

Er bestaan vervalsingen van alle waarden van de gehele Quijote-serie. De bekend geworden vervalsingen zijn, als gevolg van de korte periode van frankeergeldigheid, alle filatelistisch van aard, ook indien ze zijn afgestempeld. Er bestaan dus alleen '*falsos filatélicos*', geen '*falsos postales*', vervalsingen op echt gelopen stukken. Treft men die wel aan, dan is sprake van een '*falso falso postal*'. Vooral van de 1 peseta zijn veel vervalsingen gemaakt, logisch in het licht van de hoge waarde en het feit dat dit zegel maar kort in de verkoop is geweest. Er zijn vervalsingen bekend met velnummers A.000,067, A.000,231, A.000,490, A.000,728, A.000,745, A.000,908, A.003,176 en A.003,195. Alleen de eerste drie zijn 'mogelijke' velnummers; de rest is dus per definitie vals. Afbeelding 3 toont enkele voorbeelden van vervalsingen. Het zegel rechtsboven is een dubbele vervalsing: ook het stempel is nagemaakt.

Afb. 3. Enkele vervalsingen van de 1 peseta

Van dit zegel zijn zelfs blokken van vier valse zegels in omloop gebracht, als te zien in afbeelding 4.

Afb. 4. Vervalst blok van vier zegels

Sommige vervalsingen dragen nota bene het (valse) keurmerk van de bekende expert J. Roig.

Tot hier over het zegel van 1 peseta. Gaan we nu over tot het verhaal achter de afbeelding.

Don Quichot en de leeuwenkooi: Deel II hoofdstuk 17

Na de confrontatie met de theatergroep uit de vorige aflevering zijn Don Quichot en Sancho Panza verder getrokken, en hebben diverse ongemakkelijke ontmoetingen overleefd. Ze staan nu te overleggen hoe voort te gaan als een wagen aan de horizon verschijnt, getooid met enkele vlaggen, die duiden op een koninklijk transport. Maar onze ridder ziet uitsluitend een gevaarlijke tegenstander opdoemen, en hij vraagt Sancho om zijn helm. Nu heeft deze een voorraadjie kwark in de helm opgeslagen, voor de honger onderweg. Hij krijgt echter niet de kans het goedje te verwijderen, want Quichot rukt de helm uit zijn handen en zet hem direct op zijn hoofd. Daarbij wordt de inhoud geplet en begin over zijn gezicht en baard te vloeien. Quichot roept om een doek om zijn gelaat te reinigen, en beschimpt zijn knecht voor deze stommititeit. Sancho verweert zich met het argument dat als het zijn kwark zou zijn geweest, hij hem ongetwijfeld direct zou hebben verslonden: hij

heeft immers al een tijdje niets te eten gehad. Nee, het moet de duivel zijn geweest die de kwark daar verstopt heeft, om tweedracht tussen hen te zaaien. Dat maakt onze ridder direct weer strijdbaar. Hij richt zich nogal agressief tot de voerman van de wagen, die inmiddels naderbij is gekomen, met de vraag wie zij zijn en waar zij heen denken te gaan. Deze antwoordt dat zij een leeuw en een leeuwin in twee kooien vervoeren, die een geschenk zijn van de Gouverneur van Oran voor de koning. Dan komt ook de leeuwenoppasser te voorschijn, die achterop de wagen zat. Die vertelt dat dit de grootste en meest woeste leeuwen zijn die Afrika ooit heeft voortgebracht. Ze hebben die dag nog niets te eten gehad, dus ze moeten snel voort om een plek vinden waar de dieren kunnen worden gevoederd. Maar Quichot ziet dit als een zoveelste uitdaging. Hij beveelt de oppasser om de kooi van de grootste van de twee leeuwen te openen. Hij kan dan de strijd aanbinden met dat beest, waarin hij niets anders ziet dan een incarnatie van de duivel. De leeuwentemmer zegt dat dit uitgesloten is, maar Quichot trekt zijn zwaard en dreigt de arme man eraan te spietsen als hij niet gehoorzaamt. Sancho, die het ergste vreest, kan zijn meester niet tot rede brengen, en hij kiest eieren voor zijn geld. De voerman en hij gaan er met de rij- en trekdiereen vandoor. Op dit punt bemoeit zelfs de schrijver zich met de situatie. Hij prijst Quichot uitbundig voor diens moed, en besluit dat dit gevecht door moet gaan omdat het de held van zijn roman waarschijnlijk eeuwige roem zal verschaffen, of hij nu wint of het onderspit delft. Quichot heeft ondertussen besloten dat hij de strijd het beste op de grond kan aangaan, bevreesd dat ook zijn paard het hazenpad zal kiezen als hij oog in oog komt te staan met een woeste leeuw. Dus onze vechtjas stijgt af, en brengt zijn wapenrusting in orde. Dan opent de leeuwenoppasser de kooi. De reusachtige leeuw die zich daarin bevindt staat langzaam op, en begint zich omstandig uit te rekken. Dan geeuwt het dier uitbundig, en likt zijn gelaat schoon met zijn enorme tong. Tenslotte kijkt hij om de hoek van de kooi en ontwaart onze dappere ridder, die staat te popelen om de strijd aan te gaan. De leeuw kijkt meewarig naar de magere gestalte tegenover hem in zijn armetierige wapenrusting, en geeuwt nog eens nadrukkelijk. Dan draait hij zich verveeld om, en gaat liggen, met zijn staart richting onze held. Quichot is woest, en beveelt de oppasser de leeuw uit de kooi te jagen. Deze zegt dat als hij dat zou doen, de leeuw hem te grazen zou nemen en niet de ridder. Bovendien: als leeuwen eenmaal besloten hebben in hun kooi te blijven, dan komen ze er de hele dag niet meer uit. Hij stelt voor de kooi weer te sluiten. Immers, Quichot heeft toch al bewezen uitzonderlijk dapper te zijn, zo dapper dat zelfs een leeuw met hem de strijd niet aandurft. Hij is bereid aan iedereen die ze op hun pad tegen zullen komen het verhaal van deze dappere ridder te vertellen, ook aan de koning zelf. Dit spreekt Quichot wel aan, en de oppasser sluit snel de kooi. Onze ridder pocht dat de duivel hem wel ongeluk kan bezorgen, maar hem niet kan beroven van zijn moed en zijn kracht. Met de doek die nog wit is van de kwark zwaait hij naar de twee vluchtenden, en deze keren weer terug, opgelucht dat iedereen dit avontuur kennelijk heeft overleefd. De leeuwentemmer verhaalt hun uitvoering van de dapperheid van Quichot, en die geeft Sancho de opdracht de leeuwentemmer en de voerman te belonen met een goudstuk. Hij verkondigt dat hij nu niet langer 'de ridder met het droevig gelaat' zal worden genoemd, maar 'de ridder van de leeuw'. Dan vertrekt de wagen met de leeuwen, en

ook Quichot en Sancho gaan huns weegs, de eerste hardop mijmerend over het grootse lot van dolende ridders op hun gevaarvolle tocht door de wereld.

De Quijote-serie van 1905: aflevering 11

Dik Bakker

Vooraf

Na de tien voorgaande afleveringen zijn we nu gekomen bij de laatste van de zegels uit de Don Quijote jubileumserie uit 1905. Ik heb de afbeeldingen op de zegels behandeld in de volgorde van het boek, liever dan die van de oplopende frankeerwaarden, wat de filatelist in mij zou hebben gedaan. De ontwerper van de serie was vermoedelijk dan ook geen filatelist. We zijn nu aanbeland ergens halverwege deel twee van de roman. Omdat veel hoofdstukken uit beide delen een op zichzelf staand avontuur vertellen, met als enige echte constanten onze koene maar dwaze ridder, zijn nuchtere knecht en hun trouwe rijdieren, maakte het vaak niet zo heel veel uit dat sommige van die fragmenten ver uit elkaar lagen, met vele hoofdstukken en gebeurtenissen ertussen. Soms echter was een korte samenvatting van het voorafgaande nodig, om de op het zegel afgebeelde situatie begrijpelijk te maken. Dat is ook nu het geval. Inclusief deze laatste aflevering hebben we dan toch slechts een fractie van de 126 hoofdstukken behandeld waaruit de dubbelroman bestaat, zij het wel een paar van de meest bekende en geliefde. De selectie die de ontwerper van de zegels, de graficus Bartolomé Maura Montaner, heeft gemaakt is dus wel een min of meer voor de hand liggende. De laatste te behandelen historie is niet tevens het einde van de avonturen van Don Quijote. Er volgen daarna nog een aantal hoofdstukken, waaraan geen zegel is gewijd. In een hierop volgende afsluitende bijdrage zullen we dan ook nog vernemen hoe het uiteindelijk afliep met de ridder en zijn knecht. We kijken tevens naar de andere Spaanse uitgiften met betrekking tot dit thema. Want het bleef zeker niet alleen bij die fameuze serie uit 1905, de eerste Spaanse zegels die niet een puur functioneel ontwerp hebben, zoals een staatshoofd, een wapen, een postaal symbool, of een cijfer. Don Quijote is een iconische figuur binnen de Spaanse cultuur, die ook door kunstenaars als Salvador Dalí is afgebeeld, als had hij echt geleefd. Het is dus ook niet zo heel verwonderlijk dat hij de eerste figuur is, anders dan de regerende vorst, die op een Spaanse postzegel verschijnt.

Maar eerst nu verder met het tiende en laatste exemplaar uit de serie: de 50 céntimos. Als gebruikelijk beginnen we weer met de filatelistische aspecten van het zegel dat onder de loep ligt, gevolgd door een samenvatting van het avontuur waarop de afbeelding is geïnspireerd.

Filatelistische aspecten van het zegel van 50 céntimos

Afb. 1. Clavileño, het houten paard

Edifil nummer: Ed. 263 (zelfde nummer in Anfil en Filabo, Gálvez nr. 336, Yvert 232, Michel 226, Scott 2944, Stanley Gibbons 313).

Frankeerwaarde: 50 céntimos

De frankeerwaarde van dit zegel correspondeert niet rechtstreeks met een bestaand tarief. Men zou er een aangetekende brief mee kunnen versturen met een verzekerde waarde tot 250 peseta's. Echt gebruik van dit zegel is tamelijk schaars, afgezien dan van typisch filatelistische, overgefrankeerde stukken met soms meerdere zegels uit de serie.

Omdat het een gelegenhedenuitgave betrof, en nog wel de allereerste in de Spaanse filatelistische geschiedenis, mochten de zegels van deze serie volgens het dan geldende U.P.U.-reglement slechts gebruikt worden voor binnenlandse frankering. Stukken naar het buitenland met dit, of enig ander zegel uit de serie erop zijn dan ook steeds eveneens gefrankeerd met geldige zegels, voor het volledige verschuldigde tarief. In aflevering 8 lieten we een voorbeeld zien van zo'n filatelistisch stuk met de complete serie erop.

Kleur: grijsblauw (*azul grisáceo*)

Geldigheid: 1 – 15 mei 1905

De serie was slechts te koop in Madrid, zodat het grootste deel van de afstempelingen op zegels van deze serie afkomstig is uit deze stad, vooral in geval van data uit begin mei 1905. Afstempelingen uit andere plaatsen met een datum uit de geldigheidsperiode zijn schaars, en dus gezocht.

Net als de overige zegels van deze serie werden ook de zegels van 50 céntimos gedrukt in vellen van 50 stuks, in twee blokken van vijf bij vijf zegels, gescheiden door een horizontale tussenstrook. Net als van de andere waarden uit de serie zijn er dus verticale paren met tussenstrook te vinden van dit zegel.

Randschrift van het vel: CENTENARIO DEL QUIJOTE. –

COMUNICACIONES. – 50 sellos de 50 céntimos. Er staat een velnummer in de rechterbovenhoek van elk vel, met nummers A.000,000 t/m A.001,000. Die met nummer A.000,000 zijn monsters (Ed. 263N). Het velnummer staat ook op de achterzijde van elk zegel, in blauwe inkt.

Oplage: 50.000 stuks (= 1.000 vellen van 50 zegels).

Het grootste deel van de oplage van de gehele serie is niet verkocht tijdens de geldigheidsperiode, maar is op de waarden 30 en 40 céntimos en 1 peseta na tot in de jaren 20 beschikbaar gebleven bij de filatelieloketten in Madrid.

De uiteindelijk niet verkochte voorraden zijn door de nationalistische autoriteiten vernietigd toen ze hen in de handen vielen, na afloop van de Burgeroorlog op 1 april 1939.

U.P.U. monster: afstempeling 'SPECIMEN' op voorzijde; velnummer op de achterzijde eveneens A.000,000.

Volgens de Edifil I (2008) zijn van dit zegel geen exemplaren bekend met ongetande bovenzijde. In de betreffende rubriek wordt slechts de 15 céntimos genoemd. Sánchez Molto (2005: 26) echter vermeldt dat daarnaast dat ook exemplaren van de 50 céntimos gesignaleerd zijn met ontbrekende boventanding. Deze zouden dan afkomstig zijn van het vel met nummer A.000,182. In mijn collectie bevindt zich het exemplaar uit afbeelding 2 met hetzelfde mankement, maar dan met rugnummer A.000.812. Het gaat hier dus òf om een (zet?)fout in Sánchez Molto, òf om een nog onontdekt exemplaar, òf om een heel goede vervalsing door iemand die de literatuur kende maar een kleine slordigheid beging. Voor mijn eigen gemoedsrust ga ik voorslagnog uit van het eerste.

Afb. 2. Exemplaar van de 50 céntimos met ongetande bovenzijde

Maar er bestaan helaas vervalsingen van alle waarden van de gehele Quijote-serie. De bekend geworden vervalsingen zijn, als gevolg van de korte periode van frankeergeldigheid, alle filatelistisch van aard, ook indien ze zijn afgestempeld. Er bestaan dus alleen '*falsos filatélicos*', geen '*falsos postales*', vervalsingen op echt gelopen stukken. Treft men die wel aan, dan is sprake van een '*falso falso postal*'. Ook meestervervalser Jean de Sperati heeft zich onledig gehouden met namaakafstempelingen op zegels uit deze serie. Dat vele heel erg geslaagd zijn verklaart vermoedelijk het aanmerkelijke verschil in cataloguswaarde tussen afgestempelde losse Quijote-zegels en de schaarse zegels op echt gelopen stukken. Ook van de 50 céntimos zijn vervalsingen gemaakt, logisch in het licht van de relatief hoge waarde en het feit dat dit zegel maar kort in de verkoop is geweest. Er zijn vervalsingen bekend met velnummers A.000,728, A.001,965, A.003,176, A.003,195, A.000,745, A.004,957, A.004,967 en A.057,063. Alleen de eerste heeft een 'mogelijk' velnummer; de rest is dus per definitie vals. Afbeelding 3 toont enkele voorbeelden van vervalsingen. Het zegel linksonder is echt, de beide andere zijn vals, inclusief het stempel.

Afb. 3. Enkele vervalsingen van de 50 céntimos

Tot hier over het zegel zelf. Nu het verhaal achter de afbeelding.

Don Quichot en Clavileño, het houten paard: Deel II hoofdstuk 30-41

Het hier afgebeelde voorval is onderdeel van een over een aantal hoofdstukken doorlopende episode, een van de langst uitgesponnene in beide delen. Onze helden ontmoeten tijdens een tocht door een diep woud een hertog en hertogin, die daar aan het jagen zijn. Ze worden door het paar uitgenodigd op hun kasteel voor een uitgebreid feestmaal. De hertogin heeft deel een van de roman gelezen (!), en weet precies wie haar gasten zijn. Quichot zelf heeft geen kennisgenomen van het boek, anders zou hij in de gaten hebben gehad dat er een spelletje wordt gespeeld met hemzelf en zijn knecht. Hij is ervan overtuigd dat hij met de egards wordt behandeld die een ridder toekomen, en heeft geen oor voor de ironie in de gesprekken met het echtpaar. Sancho daarentegen heeft een gesprek onder vier ogen met de hertogin, waarin hij laat doorschemeren dat zijn meester een dwaas is. De enig reden waarom hij de ridder blijft volgen is om hem uit al die rampzalige situaties te redden die hij steeds zelf veroorzaakt. Zo vertelt hij de hertogin geamuseerd over de ontmoeting met het 'betoverde' boerinetje, waarin Quichot zijn geliefde Dulcinea meende te zien. De hertogin houdt zich echter van de domme, en wekt de indruk volledig geloof te hebben in alle fantasieën en waanvoorstellingen waar Quichot mee op de proppen komt. De hertog op zijn beurt belooft Sancho dat hij hem tot gouverneur van een eiland zal maken, iets dat Quichot zijn knecht aan het begin van hun reis reeds heeft voorgespiegeld. Dit herstelt Sancho's vertrouwen in zijn meester weer helemaal.

Vanaf dat moment zijn Quichot en Sancho gewillige slachtoffers van hun eigen goedgelovigheid en van de grillen van het hertogelijk paar. Op zeker moment verschijnt er een dame ten paleize die zich voorstelt als gravin Trifaldi. In haar gevolg bevinden zich twaalf dienaressen, net als zijzelf getooid met zwarte sluiers die hun gezicht bedekken. Allen zijn echter niets anders dan vermomd personeel van de hertog. Deze gravin vertelt dat zij diende aan het hof van de koning van Candaya, een land daar 5000 mijl vandaan. Zij heeft daar een ridder in contact gebracht met de prinses, die slechts dertien jaar oud was. Het daarop volgend rampzalig samenzijn van de twee leidde tot een zwangerschap en een gedwongen huwelijk. Dit was zo'n

schok voor de koningin dat die drie dagen later was gestorven van verdriet. Bij haar begrafenis verscheen echter de reus Mambruno, die kwam aangevlogen op zijn houten paard Clavileño, een schepping van de tovenaars Merlijn. Hij strafte de prinses en haar ongewenste gemaal door hen te veranderen in metalen beelden van een aap en een krokodil. De gravin en haar dienaressen kregen voor straf een baard, die niet afgeschoren kon worden. Mambruno verklaarde verder dat Don Quichot de enige was die al deze betoveringen zou kunnen verbreken, en wel door hem in een tweegevecht te verslaan.

Toen de gravin hoorde dat Quichot bij de hertog op bezoek was, is zij spoorlags gekomen om hem te smeken hen te komen helpen. Onze ridder is maar al te bereid om een dame in nood bij te staan, maar hij vreest dat 5000 mijl te ver is voor zijn rijdier en dat van zijn knecht. De tocht zal hun een jaar kosten, en hij kan zijn betoverde Dulcinea niet zo lang aan haar lot overlaten. Dan vertelt de gravin dat Mambruno zeker bereid is zijn vliegende paard Clavileño te sturen om hem op te halen. De afstand is hemelsbreed slechts 3227 mijl, en geen enkel probleem voor het wonderbaarlijke dier. Beide mannen kunnen erop plaats nemen, Quichot in het zadel, en zijn knecht achterop. Als Sancho dit verneemt begint hij zich weer eens te beklagen over zijn lot: schildknapen zijn essentieel voor ridders, die zonder hen niet zouden kunnen bestaan. Maar in de geschiedenis krijgen ze toch steeds een plaatsje op de tweede rang. Hij weigert dan ook om mee te gaan. De gravin schetst dan de ellendige toestand waarin zij en haar dienaressen zich bevinden. Dit roert Sancho zozeer dat hij uiteindelijk toch maar belooft zijn meester te zullen volgen, zelfs al is het achterop een houten paard, en niet in het zachte zadel van zijn geliefde ezel.

Het wordt avond, en Clavileño laat op zich wachten. Quichot begint zich af te vragen of Mambruno soms bang is geworden en het gevecht met hem niet aandurft. Maar dan doemen uit het donker vier uitheemse figuren op, met een houten paard op de schouders, dat in de paleistuin wordt gedeponneerd. Een van de dragers spreekt hen toe. Ridder en schildknaap moeten samen het paard bestijgen, met Quichot in het zadel. Ze moeten een blinddoek om doen om hun ogen te beschermen tegen de luchtstromen daarboven. Als het paard hinnikt dan hebben ze hun doel bereikt. Er zijn geen stijgbeugels en geen teugels: het paard wordt bestuurd middels een handel aan de hals. Sancho raakt in paniek bij het idee dat hij nu een luchtreis gaat maken, maar Quichot en de hertog weten hem moed in te spreken. Dan laten beiden zich blinddoeken, en stappen op het houten gevaarte. Quichot geeft een ruk aan de hendel, en allen daar verenigd beginnen te juichen en aanmoedigende kreten te roepen. Dit moment is vastgelegd op het zegel van afbeelding 1.

Sancho klemt zich vast aan zijn meester, en is verbaasd nog steeds al die stemmen te horen, terwijl zij inmiddels al hoog in de lucht zitten, en vele mijlen onderweg zijn. Maar Quichot verklaart dat stemmen ver dragen in de lucht, en ze hebben wind mee. Wat ze niet zien is dat bedienden in de weer zijn met een paar enorme blaasbalgen. Verder wordt met allerlei machinerieën het geraas van donder en bliksem geïmiteerd, en met fakkels de hitte van de nabije zon. Geen zee gaat het hertogelijk paar te hoog om deze grap tot het uiterste door te voeren. Wat ons tweetal natuurlijk niet kon weten is dat in de buik van het paard een grote hoeveelheid vuurwerk ligt

opgeslagen. Dit wordt op zeker moment aangestoken, en tot ontploffing gebracht. De dappere helden vliegen door de lucht, en belanden versuft en half verschroeid op de aarde. Als ze eindelijk weer bij hun positieven zijn gekomen doen ze hun blinddoeken af en zien dezelfde tuin waaruit ze eerder vertrokken zijn. Maar nu staat er een spandoek opgesteld, dat vermeldt dat tovenaars Merlijn alle betoveringen heeft opgeheven omwille van de moed die Quichot en Sancho hebben getoond, en waardoor Mambruno zo bang is geworden dat hij zich zonder slag of stoot gewonnen heeft gegeven.

De hertog en hertogin liggen gevloerd in de tuin, maar krabbelen langzaam op, en lijken als uit een droom te ontwaken. De hertog omarmt Quichot en prijst hem om zijn enorme moed. Hij deelt mee dat de gravin en haar gevolg hun baarden kwijt zijn, en opgelucht onderweg zijn naar hun eigen land. Sancho is inmiddels weer zijn oude zelf, en begint te pochen over wat hij allemaal heeft waargenomen van grote hoogte, door stiekem onder zijn blinddoek vandaan te gluren. Hoe klein leken de aarde en de mensen zo van tussen het Zevengesternte, dat onder het gewone volk ook wel bekend staat als 'De zeven geitjes'. Quichot zegt dat hij niets heeft gezien, maar wel alle luchtlagen heeft gevoeld waar ze doorheen zijn gegaan: van ijzig koud tot gloeiend heet. Hij vermoedt dat zijn knecht zit te liegen over die geitjes, en vraagt of hij soms ook een 'cabrón' heeft gezien, wat in het Spaans zowel 'bok' als 'smeerlap' betekent. Met het gekibbel tussen ons illustere tweetal eindigt ook dit avontuur, dat voor de hertog en alle andere getuigen van de rit op het houten paard een verhaal heeft opgeleverd waarom ze de rest van hun leven hartelijk kunnen blijven lachen.

De Quijote-serie van 1905: aflevering 12 – slot

Dik Bakker

1. Het einde

Het avontuur met het houten paard is het laatste van de serie van tien zegels, maar niet het einde van de roman. Na de denkbeeldige ruimtereis op het houten paard volgen nog maar liefst drieëndertig hoofdstukken in deel twee van de ridderroman, die we met oog op compleetheid heel kort zullen samenvatten, al is geen postzegel van de serie gewijd aan de laatste avonturen van onze helden. Het tweetal verblijft nog enige tijd in het hertogelijk paleis. Daar tracht een dame Quichot te strikken, maar deze zweert trouw aan Dulcinea. Sancho wordt inderdaad, als beloofd, door de hertog aangesteld tot gouverneur van een eiland. Quichot adviseert hem hoe te regeren. Ook heeft de trotse Sancho een briefwisseling met zijn vrouw. Maar als het eiland door de vijand wordt belaagd komt hij er al snel achter dat hij meer bekwaam is in het boerenbedrijf dan in het staatsmanschap, en hij treedt terug. Dan gaat het dappere paar weer op pad naar hun voorgenomen bestemming: Zaragoza. Onderweg daarheen raken Quichot en Sancho verzeild in Barcelona, waar zij voor het eerst van hun leven de zee zien. Dan duikt er een ridder op, wiens schild getooid is met een witte maan. Hij daagt Quichot uit tot een tweestrijd door beledigende woorden te spreken over Dulcinea. Verliest Quichot, dan mag hij een jaar lang geen wapens dragen en als dolende ridder rondtrekken. Deze is door alle voorafgaande avonturen helaas zeer verzwakt, en hij delft al snel het onderspit. Quichot, nu ontdaan van zijn wapenuitrusting, stelt Sancho voor dat ze dat jaar als herders met een kudde schapen zullen gaan rondzwerven, om zo rust te vinden, aan te sterken, en tot inkeer te komen. Maar dit idee komt niet tot uitvoering, en na nog wat ongelukkige ontmoetingen keren ze tenslotte terug naar het dorp waar ze vandaan zijn gekomen. Quichot, die in zijn laatste gevecht is verslagen, en als gevolg daarvan niet in de hoedanigheid van ridder zijn beminde Dulcinea van haar betovering heeft kunnen verlossen vervalt, eenmaal thuis, tot diepe melancholie, zozeer dat hij ziek te bed moet worden gelegd. Zijn oude vrienden en zijn trouwe schildknaap omringen hem. De dokter maant hem te zorgen voor een reine ziel, omdat zijn lichaam op het punt staat het te begeven. Op zijn ziekbed komt Quichot tot het inzicht dat hij zich van de wijs heeft laten brengen door al die ridderromans. Ten overstaan van zijn vrienden waarschuwt hij voor het gevaar deze serieus te nemen, en hij neemt zijn oude naam van Alonso Quijano weer aan. Zijn vrienden denken dat hij nog steeds verward is, en ze geloven hem aanvankelijk niet. Quichot vraagt dan om een priester die hem de biecht kan afnemen, en een schrijver die zijn testament kan vastleggen op papier. Hij betuigt spijt tegenover Sancho dat hij hem heeft meegesleurd in zijn verdwazing, en schenkt hem een deel van het geld dat nog over is. Sancho is tot tranen geroerd en smeekt Quichot op te staan, en met hem als herder de wereld in te trekken, zoals ze hadden afgesproken. Hij neemt de schuld op zich van Quichot's nederlaag op het veld van eer, maar Quichot wil daar niet van horen. Hij laat zijn huis na aan zijn nicht, zijn enige erfgenaam, onder het beding dat ridderromans voortaan een verboden goed zullen zijn in dat huis. Hij bedenkt ook zijn

huishoudster en zijn vrienden. Dan roept hij de aanwezigen op om de schrijver van deel twee van 'De Avonturen van Don Quichot van la Mancha' op te sporen. Hij wil hem laten weten dat hij, op het punt aangekomen het aardse leven te verlaten, enorme wroeging voelt aanleiding te hebben gegeven tot zoveel faliekante nonsens als in dat boek geschreven staat. Voorzien van de laatste sacramenten geeft onze held drie dagen later de geest. Op zijn graf wordt een lofdicht geplaatst, dat eindigt met de woorden: 'Hij leefde als een dwaas, maar stierf als een wijs man'.

2. Het vervolg

Er verscheen geen deel drie van deze ridderroman: de held was dood, en de auteur volgde zijn schepping kort na het verschijnen van deel twee. Maar daarmee was de mythe niet voorbij. Tot aan vandaag leeft Don Quichot voort, in allerlei vormen, waaronder de filatelie er slechts een is. Onze ridder verschijnt in het theater, op celluloid, op canvas, in de muziek, in uitdrukkingen in vele talen. Hij inspireerde menig andere schrijver, en met name beeldende kunstenaars, zoals Picasso en Dalí. Ook de ontwerpers van Spaanse bankbiljetten lieten zich niet onbetuigd, als te zien in afbeelding 1. Het 100 peseta biljet uit 1928 heeft een portret van Cervantes en het aan hem en zijn twee helden gewijde monument in Madrid. Het 1 peseta biljet uit 1951 toont ons het 'trieste gelaat' van Quichot. Ook de achterzijde van beide biljetten heeft een Quichot-thema. Een Spaanse €2 munt uit 2005 toont Quichot met windmolens op de achtergrond.

Afb. 1. Don Quichot op Spaanse bankbiljetten en €-munt (1928; 1951; 2005)

Het Quichot-personage spreekt velen aan, van alle leeftijden, generaties en culturen. Zijn zwerftocht is niet alleen amusant, maar ook leerzaam: de lezer wordt telkens een spiegel voorgehouden. De '*condition humaine*' die in het boek aan de orde wordt gesteld heeft na vierhonderd jaar niets aan actualiteit ingeboet: arrogantie en zelfoverschatting versus nuchterheid en gezond verstand, misleiding in gesproken woord en geschrift, machtswellust en eigenbelang naast onbaatzuchtigheid en mededogen, lafheid, bedrog en

hypocrisie naast trots, oprechtheid en moed. En dat zal wel nog lang zo blijven.

Maar terug nu naar de postzegels. De serie van 1905 was het eerste filatelistische eerbetoon aan onze held, maar zeker niet het laatste. Naast de in de voorgaande afleveringen behandelde overdrukken op een drietal zegels van de eerste serie in de jaren van de burgeroorlog (1936-39), waaronder de uiterst schaarse Teruel-opdruk, zagen vervolgens alleen al in Spanje de nodige aan Quichot en zijn schepper gewijde uitgiften het licht. Hieronder een aantal voorbeelden daarvan.

Was 1905 het driehonderdste geboortjaar van Quichot, 1916 was het driehonderdste sterfjaar van Cervantes zelf. Al in 1914 werden plannen gemaakt voor de herdenking, inclusief het uitbrengen van postzegels. Dit proces verliep echter uitermate stroef. Tenslotte werd een voorstel voor een serie gepresenteerd bestaande uit maar liefst 12 zegels, in dezelfde waarden als de op dat moment gangbare medaillon-serie met het portret van koning Alfonso XIII. Niet alle betrokkenen waren ingenomen met het resultaat: een deel van de ontwerpen verbeeldde dezelfde scènes als de serie van elf jaar eerder, en er was slechts een enkel zegel gewijd aan Cervantes zelf. Inmiddels had de wereldoorlog heel Europa in zijn greep. Alhoewel Spanje de neutraliteit handhaafde, werden op 30 januari 1916 toch alle plechtigheden en festiviteiten in dat kader van Cervantes' dood afgeblazen. De productieopdracht aan de beoogde drukker van de zegels werd ingetrokken, en er verscheen dus geen gelegenhedsuitgifte.

Los hiervan had een parlamentslid, Manuel Bueno, voorgesteld een of meer herinneringszegels uit te geven, die alleen zouden kunnen worden gebruikt op parlementaire post. Enigszins onnodig, omdat deze post al was vrijgesteld van porto. De voorzitters van het Huis van Afgevaardigden en de Senaat, en ook de directeur van de posteries stonden niettemin in met het plan. Aldus kwamen er twee series van vier zegels, zonder waarde-aanduiding, identiek van uitvoering maar verschillend van kleur: een voor het Huis en een voor de Senaat, vergezeld van speciale stempels. Afbeelding 2 toont de serie voor het Huis, voor de afwisseling hier maakt eens de relatief schaarse ongetande variant. De zegels waren slechts beschikbaar op de sterfdag van Cervantes, 22 april 1916, een zaterdag, en de zondag erna. Dientengevolge zijn ze vrijwel niet gebruikt. De restanten zijn daarna kort via het filatelieloket in Madrid beschikbaar geweest voor verkoop aan het publiek. Om aan de vraag van verzamelaars te voldoen werd de oorspronkelijke oplage van 5.000 series ook nog uitgebreid tot 450.000 stuks. Gezien deze gang van zaken waren de zegels van meet af aan omstreden bij de serieuze verzamelaars. Als gevolg daarvan nemen niet alle catalogi ze op als reguliere zegels; sommige catalogiseren ze apart, als zijnde Franquicio Postal (dienstzegels), of men negeert ze in het geheel.

Afb. 2. Parlementaire serie van 1916

In februari 1936 vierde de Madrileense pers het veertigjarig bestaan van haar Associatie. Het voorstel om ter herdenking hiervan een viertal zegels uit te geven werd door de autoriteiten ingewilligd. De uitvoering van het project werd in handen gelegd van een postzegelhandelaar, Herminio Mija, en die vond vier zegels aan de magere kant. Dus kwam er, geheel in de stijl van onder meer de Goya- en *Descubrimiento*-series van enkele jaren eerder, een serie van 16 zegels voor de gewone post plus 15 voor de luchtpost. Op de drie hoogste luchtpostwaarden verscheen een afbeelding van Quichot en Sancho, vliegend boven Madrid op het houten paard Clavileño, ons bekend uit de vorige bijdrage. Oorspronkelijk was hier een vliegtuig geprojecteerd. Het enige aspect van dit ontwerp dat rechtstreeks met het thema van de serie te maken lijkt te hebben is het silhouetje ter rechterzijde van het fraaie Paleis van de Pers aan de Gran Vía in de Spaanse hoofdstad. Dat gebouw verschijnt overigens in volle glorie op enkele lagere waarden van de serie, nu met een vliegtuigje erboven. Net als de serie van 1905 waren deze zegels slechts veertien dagen frankeergeldig, en alleen te koop in Madrid. Echt gelopen stukken ermee zijn daarom schaars.

Afb. 3. 40 Jaar Persassociatie Madrid

In 1947 was het 400 jaar geleden dat Miguel de Cervantes Saavedra werd geboren, en wel op 29 September 1547 in Alcalá de Henares. Dit gaf aanleiding tot de uitgifte van de drie zegels in afbeelding 4. Ze tonen respectievelijk Don Quichot omringd door zijn collectie ridderromans; zijn portret van de hand van de bekende schilder Ignacio Zuloaga, zoals we dat al eerder op het 1 peseta biljet aantreffen; en een illustratie afkomstig uit de Franse vertaling, vervaardigd door de fameuze kunstenaar Gustave Doré. Daar komen we Clavileño weer tegen, nu tegen de achtergrond van een nachtelijke sterrenhemel.

Afb. 4. 400-ste Geboortedag van Cervantes

Een volgend jubileum dat postale aandacht kreeg was het feit dat Madrid in 1561 bij besluit van Philips II hoofdstad van het koninkrijk Spanje was geworden. Een niet erg prominente stad ten tijde van de val van Granada in 1492, groeide Madrid na de intrek van het hof snel uit tot de metropool die het

vandaag is. De aan dit 400-jarig jubileum gewijde serie bestaat uit zes zegels. Een ervan toont het portret van Philips II. De overige vijf hebben Madrileense gebouwen en monumenten tot onderwerp. De hoogste waarde van de serie, 5 pesetas, toont het monument voor Cervantes, dat ook centraal staat op het 100 pesetas biljet in afbeelding 1. Het zegel, te vinden in afbeelding 5, heeft vooral oog voor Quichot en Sancho.

Afb. 5. Cervantes-monument in Madrid

Vijf jaar later wordt in dezelfde stad het Vierde Wereldcongres van de Psychiatrie gehouden. Er verschijnt een enkel zegel, in de vanuit opklapperspectief wat ongemakkelijke vierkant-op-zijn-punt vorm.[1] Dit zegel bevat een portret van Quichot, met boven hem tweemaal Dulcinea: links als de prinses van zijn verdwaasde fantasieën, rechts als het ‘betoverde’ boerinnetje waarin hij haar meende de herkennen toen hij haar tegenkwam in deel II. Het zegt ongetwijfeld iets over de plaats van Quichot in de Spaanse cultuur dat deze afbeelding is gekozen om de psychiatrie te verbeelden. In de bovenste punt van het zegel staat verder de vlinderfiguur die we kennen van de befaamde Rorschachtest. De ongebruikelijke zegelvorm lijkt in dit geval wel degelijk te harmoniëren met de compositie van de afbeelding.

Afb. 6. IV-e Wereldcongres van de Psychiatrie

Is bij ons het gevecht tegen de windmolens typisch het eerste waaraan we denken als we het over Quichot hebben – het is in het Nederlands zelfs spreekwoordelijk geworden voor ‘zinloze strijd’ – bij de ontwerper van Spaanse postzegels is dat klaarblijkelijk de vlucht op het houten paard. Voor het ontwerp van het zegel in afbeelding 7, dat in 1966 werd uitgegeven ter ere van het 17e Congres van de Internationale Federatie voor de Ruimtevaart (IAF), luidde de open opdracht een ‘allegorische verbeelding van de ruimtevaart’. En voor de inmiddels vierde, en niet laatste maal verscheen Clavileño weer ten tonele. De Quichot-associatie voor dit ontwerp kan wellicht verklaard worden uit het feit dat 1966 het 350ste sterfjaar was van Cervantes,

een feit dat verder niet met een Spaans zegel is gememoreerd.[2] De naam van de ontwerper schijnt onbekend te zijn, wellicht om begrijpelijke reden, want er was kennelijk veel kritiek op deze uitgifte.

Afb. 7. XVII-e Internationale Ruimtevaartcongres

De UNESCO had 1972 aangewezen als het Internationaal Jaar van het Boek. Bij ministerieel decreet werd bepaald dat Spanje hier aandacht aan zou besteden middels de uitgifte van een speciale postzegel. Nogal ongebruikelijk was dat in dit decreet ook expliciet werd vermeld wat er op het zegel moest staan, iets dat veelal wordt overgelaten aan de ontwerper. Er staat, in vrije vertaling: 'een afbeelding van de titelpagina van de eerste editie van de Quijote als uitgegeven in Madrid in 1605 door Juan de la Cuesta'. Aldus geschiedde, zoals men in afbeelding 8 zelf kan vaststellen. Het is grappig dat in het genoemde decreet ook wordt gesteld dat '*esta serie constará de un solo valor de dos pesetas*' ('deze serie zal bestaan uit een enkel zegel met de waarde van twee peseta's'). Wij zouden in zo'n geval waarschijnlijk niet van een 'serie' spreken.

Afb. 8. Internationaal Jaar van het Boek

Tussen 1964 (Ed.1541) en 1987 (Ed.2903) verschijnen onder de titel 'Turismo' in totaal 16 series met landschappen en stadsgezichten, tezamen bijna 100 zegels. Ze zijn geconcipeerd in een vaste, door de jaren heen herkenbare vormgeving, en zijn daarmee de meest uitgebreide samenhangende reeks uit de Spaanse filatelie, naast uiteraard de langlopende series met het staatshoofd. Ze moeten honderden miljoenen ansichtkaarten op hun tocht over de aardbol hebben vergezeld, en in afgeweekte vorm ontelbare postzegelalbums hebben verrijkt. In 1973 was La Mancha aan de beurt om onder de aandacht gebracht te worden. Op de hoogste waarde uit de serie van dat jaar prijken de fameuze windmolens, die ons onwillekeurig terugvoeren naar de imaginaire held uit die streek. Het is

wellicht enigszins vergezocht ook een zegel uit de serie van 1966 op te voeren, met daarop een afbeelding van de universiteit van Alcalá de Henares, de geboorteplaats van Cervantes. Ik plaats hem er toch bij, in afbeelding 9, indachtig de echte thematische verzamelaar, al ligt de Quichot-connectie met de windmolens zonder twijfel meer voor de hand.

Afb. 9. De windmolens van La Mancha, en Universiteit van Alcalá

Zoals in de inleiding tot deze reeks al is gememoreerd (zie *Iberia* 121), diende Cervantes, na het verlies van zijn linker hand in de slag bij Lepanto verder als kwartiermeester in het leger. In die hoedanigheid werd hij, vermoedelijk ten onrechte, beschuldigd van malversaties, en hij belandt enige tijd in het gevang. Tijdens die gevangenschap houdt hij zich onledig met het schrijven van toneelstukken. Weinig is nog bekend over die periode, maar de legende wil dat hij was opgesloten in de gevangenis van Argamasilla de Alba, een kleine plaats in La Mancha. Er bestaat geen enkele historische evidentie dat hij hier zijn straf uitzat; het was vermoedelijk in Sevilla. Maar Cervantes heeft deze mythe zelf in het leven geroepen, en hij wordt met graagte voortgezet door de VVV van het kleine Argamasilla. Het kantoor daarvan bevindt zich overigens in hetzelfde 16e eeuwse pand als de veronderstelde cel, die te vinden is in de grotachtige kelderruimte ervan. Ook al berust het verhaal op fictie, de 2 peseta-waarde van de *Turismo*-serie van 1975 toont een afbeelding van dit gestileerd cachot, en menig toerist en Quichot-fan daalde er reeds naar af.

Afb. 10. De veronderstelde gevangenis cel van Cervantes in Argamasilla

Spanje sluit zich in 1960 aan bij de Europese Postunie (CEPT), en loopt vanaf dat jaar trouw mee met de Europazegels, elk volgend jaar een serietje van twee. Aanvankelijk vertonen deze zegels het algemene motief, later vooral Spaanse motieven. Ze verschijnen voor de 24ste achtereenvolgende keer in 1983. Op de laagste van beide waarden, inmiddels opgelopen tot 16 peseta's, treffen we een portret van Cervantes in de marge, en in de centrale afbeelding een op de schrijver gelijkend portret van zijn hoofdrolspeler, met een ridderroman op zijn knie. Wellicht is dat *Don Quijote de la Mancha*, want in het opengeslagen boek ernaast lezen we de beroemde openingszin van

hoofdstuk 1: 'In een plaats in La Mancha, waarvan de naam me niet te binnen wil schieten ...'. Aan de horizon de onvermijdelijke windmolens.

Afb. 11. Europazegel: Cervantes en Quichot

Bij de volgende Quichot-uitgifte moeten we de loep ter hand nemen. Het zegel is afkomstig uit een velletje van zes, uitgegeven in 1987, en het eerste van de in vijf achtereenvolgende jaren verschijnende velletjes met als thema 'Spaanse kunstnijverheid'. De ceramiek bijt het spits af. Een vignet leert ons dat het zegel linksonder in het velletje ons een neoclassicistische siervaas toont, afkomstig uit Madrid. Op die vaas staat een afbeelding waarin we met enige moeite een afbeelding kunnen ontwaren die refereert aan een controversie die reeds kort na het verschijnen van deel I van het boek ontstond. In hoofdstuk 22 bevrijdt Quichot een twaalfstal boeven op weg naar de galei waar zij hun straf zullen uitdienen. In plaats van dankbaar te zijn beroven deze vervolgens hun bevrijders van hun kleren, echter niet hun rijdieren, die zij te scharminkelig achten om van enige waarde te zijn. Enkele hoofdstukken later blijkt echter dat Sancho zijn ezel kwijt is. Heel veel hoofdstukken daarna is het beest op onverklaarbare wijze weer present. Algemeen wordt aangenomen dat dit een slordigheid van de schrijver is geweest. In elk geval heeft Cervantes, die de uitgever de schuld ervan gaf, een en ander in de tweede druk trachten te herstellen, maar hij bleek ook daarin niet erg te zijn geslaagd. Veel grappen zijn hierover door tijdgenoten gemaakt, en de prent op de vaas is in feite een spotprent – wij zouden vermoedelijk zeggen: een cartoon - van de hand van de Franse illustrator Coypel. Sancho zit niet op zijn trouwe ezel maar op een houten staketsel, dat overigens aan Clavileño doet denken.

Afb. 12. Ceramiek: afbeelding Quichot en Sancho

Als de spreekwoordelijke klap op de vuurpijl werden in 1998 de twee velletjes uit afbeelding 13 gepresenteerd. Ze verschenen in dat jaar en de vier

volgende jaren in het kader van een project om scholieren te stimuleren elkaar brieven te schrijven; een initiatief dat sinds die tijd geleidelijk is achterhaald door de komst van het internet, email, WhatsApp en wat niet al. De zegels waren 5 peseta's goedkoper dan het geldende brieftarief, en mochten alleen door scholieren worden gebruikt voor het beoogde doel.

Afb. 13. Scholieren schrijven elkaar: 24 scènes uit de Don Quichot

Deze velletjes kunnen worden gezien als een eigentijdse, meer speelse variant op de serie uit 1905. Elk zegel toont een afbeelding uit een van de 126 hoofdstukken van de roman. Een aantal kennen we reeds: de ridderslag, de windmolens, Sancho gejonast, de aanval op de kudde schapen, de leeuwenkooi, de ontmoeting met de boerinetjes, de wagen des doods, en het onvermijdelijke houten paard. Als zodanig zou de rest van de afbeeldingen aanleiding kunnen zijn om een nieuwe reeks afleveringen in dit kader te beginnen, waarbij we kennis zouden maken met hoofdstukken en aspecten van het boek die in de voorgaande 11 afleveringen niet aan de orde zijn geweest. Maar wees gerust lezer: hier eindigt het wat mij betreft. Een uitzondering maak ik voor een velletje dat in 2005 verscheen, en waarmee we precies 100 jaar Spaanse filatelie dekken, omarmd door twee uitgiften in het kader van Spanjes – en 's werelds – beroemdste roman. De vier zegels zijn monochroom, net als hun illustere voorgangers. Het velletje had een oplage van 1.000.000 exemplaren, vijftigmaal de oplage van de uitgifte van 1905, waarvan slechts 20.000 complete series zijn gedrukt. We zien enkele scènes uit deel I die ook op de eerste serie staan afgebeeld: het vertrek (als Ed.257), het gevecht tegen de windmolens (als Ed.258), en het gevecht met de kudde schapen (als Ed. 262). Het vierde zegel toont een fragment uit hoofdstuk 46, waarin Don Quichot gevangen wordt genomen en als zijnde een gevaarlijke gek in een kooi wordt opgesloten.

Afb. 14. 400 Jaar publicatie van de “Don Quichot”

We sluiten deze laatste bijdrage in de serie af met een overzicht, waarin opgenomen alle besproken zegels, aangevuld met wat een vluchtige inspectie van de catalogus vanaf 1999 mij in dit kader opleverde. De tabel leert ons dat er in de periode 1905-2016 minimaal 75 zegels op enigerlei wijze zijn gewijd aan het thema Don Quichot. Dat is gemiddeld bijna drie zegels elke vier jaar, overigens nogal ongelijkmatig verdeeld door de serie van 10 en vooral de twee velletjes van tezamen 24 zegels. Hoe dan ook: een waar postaal tribuut van een land aan een literair meesterwerk en zijn auteur.

JAAR	EDIFIL NRS	THEMA
1905	257-266	300 Jaar Publicatie van de “Don Quichot”
1916	FP11-18	300-ste Sterfdag van Cervantes (dienstzegels)
1936	723-25	40 Jaar Pers-Associatie van Madrid
1938	NE32-33	Inname van Teruel (opdruk op Ed.259)
1938	755	VII-e Verjaardag van de Republiek (opdruk op Ed.259)
1938	756	VII-e Verjaardag van de Republiek (opdruk op Ed.258)
1938	761-62	Dag van de Arbeid (opdruk op Ed. 259)
1939	NE35-37	Overdrukken hoge tarieven (op Ed. 259/258/260)
1947	1012-14	400-ste Geboortedag van Cervantes
1961	1393	Cervantes-monument in Madrid
1966	1746	IV-e Wereldcongres van de Psychiatrie
1966	1766	XVII-e Internationale Ruimtevaartcongres
1972	2076	Internationaal Jaar van het Boek
1973	2133 (1733)	De windmolens van La Mancha (+ Universiteit van Alcalá)
1974	2266	De gevangenis van Cervantes
1983	2703	Europazegel: Cervantes en Quichot
1987	2893	Ceramik: afbeelding Quichot en Sancho
1998	3560-3583	Scholieren schrijven elkaar: 24 scènes uit de Quichot
1999	3669	Scholieren schrijven elkaar: Eerste druk Don Quichot
2000	3830	Scholieren schrijven elkaar: Cervantes en de Slag bij Lepanto
2001	3854	Alcalá de Henares: Standbeeld van Cervantes
2002	3912	Cervantes slaat Don Quichot tot ridder
2004	4060-61	De Vrouw en de Literatuur (vignetten)

2005	4161	400 Jaar Publicatie van de "Don Quichot"
2014	4882	Spaanse Iconen: de Taal
2016	5025-26	400-ste Sterfdag van Cervantes

Tabel 1. Don Quichot in de Spaanse filatelie 1905 - 2020

Een nauwgezet onderzoek zal ongetwijfeld meer relevante exemplaren aan het licht brengen voor de toegewijde thematische verzamelaar, die zijn net wat ruimer uitwerpt dan ik hier heb gedaan. Naast gewone zegels zijn er dan verder nog automaatetiketten, briefkaarten en voorgefrankeerde enveloppen met het portret van Cervantes en scènes uit het boek, zoals de romantisch aandoende versie in afbeelding 13.

Afb. 13. Voorgefrankeerde envelop met Quichot-thema

Ook vele andere landen gebruikten het Quichot-thema voor zegeluitgiften. In de eerste plaats uiteraard in Latijns-Amerika, maar daarnaast ook zulke onverwachte staten als Mongolië en Sierra Leone.

De Spaanse post zal zich ongetwijfeld ook in de toekomst aan deze bron van inspiratie blijven laven, tot aan de dag dat de laatste postzegel verschijnt. Maar ook dan zullen onze dolende ridder en zijn trouwe knecht hun epische tocht onstuitbaar blijven vervolgen.

Noten

[1] Die duikt voor het eerst op in 1958, bij de uit acht van dergelijke zegels bestaande serie gewijd aan Karel I. Voor wat betreft de pre-€ periode vinden we die vorm in totaal dertien maal (1958 (2x), 1966, 1971(2x), 1974, 1977, 1982 (2x), 1986, 1988, 1995, en 2001), zonder duidelijke relatie tot het thema van de uitgifte.

[2] Wel door Uruguay en de Sovjet Unie.

De Quijote-serie van 1905: aflevering 13 – naschrift

Dik Bakker

In de voorafgaande serie van 12 bijdragen, waarin successievelijk de tien zegels uit de fameuze *Quijote*-serie van 1905 werden behandeld, merkte ik reeds op dat echt gebruikte exemplaren van deze eerste Spaanse gelegenheidsuitgifte relatief schaars zijn. Dat is begrijpelijk: de zegels waren alleen te koop in Madrid, en slechts twee weken geldig, en wel van maandag 1 mei tot en met maandag 15 mei 1905. Gezien het feit dat het om een niet-reguliere uitgifte ging mochten ze volgens het toen geldende UPU-reglement ook nog eens alleen voor binnenlandse post worden aangewend. Gebruikte zegels met leesbare datum in de betreffende periode zijn dan ook tamelijk lastig te vinden, zeker met het stempel van andere plaatsen dan de hoofdstad. En echt gelopen stukken met de juiste, niet-filatelistische frankering zijn navenant zeldzaam, en maar zelden in de veilingcatalogi te vinden. Het zal dus wel een hele toer zijn om een verzameling aan te leggen van elk van de tien zegels op stuk. Uiteraard bij voorkeur als enige, juiste frankering, desnoods tot het juiste bedrag aangevuld met andere zegels. En dan nog het liefst met een ander stempel dan de bekende dubbele cirkel-met-brug van Madrid. Een dergelijke onderneming zal niet alleen veel geduld vereisen, maar noodzaakt, gezien de catalogusprijzen voor deze zegels op gelopen stuk, ook een aanslag op het spaarbankboekje. Als een complete brief of kaart niet haalbaar is, dan is een zegel op een fragment een aanvaardbaar alternatief, mits uitgeknipt met compleet stempel. Dat is dan een redelijk bewijs dat het ooit onderdeel heeft uitgemaakt van een echt poststuk. Uiteraard dient gewaakt te worden voor *falsos postales*, en is de beschikbaarheid van een certificaat voor met name de 1, 4 en 10 peseta-stukken geen overbodige luxe.

Bij mijn eerdere behandeling van de individuele zegels kon ik wel een paar gebruikte exemplaren laten zien, waaronder dat van de 10 peseta's, te vinden in afbeelding 1.

Afb. 1 *Quijote*-serie 10 peseta's (Ed. 266) op fragment

De afstempeling op dit zegel is van de laatste dag dat dit officieel nog kon. Men kan zich natuurlijk afvragen of de intentie van deze frankering niet in de eerste plaats een filatelistische is geweest. Immers, in 1905 was het binnenlands tarief voor aantekenen 10 céntimos per 250 peseta's.[1] Dus 10 peseta's frankering was genoeg voor een aangetekende waarde van maar liefst 25.000 peseta's, toentertijd een fors bedrag. Alhoewel de naam 'Madrid' niet in dit stempel voorkomt, is het wel degelijk in de hoofdstad geplaatst, te weten op het treinstation *Mediodía*, aan het afgifteloket voor late lichte ('ALCANCE'). Het zou dus best een van de allerlaatste legaal gebruikte exemplaren van de *Quijote*-serie kunnen zijn, en meer in het bijzonder van de 10 peseta's.

Als relatieve nieuwkomer in het domein van de Spaanse filatelie heeft het me van meet af aan verbaasd dat het leeuwendeel van de zegels die men tegenkomt in veilingcatalogi en dubbelenboeken ongebruikt zijn. Dit geldt niet alleen voor de periode vanaf 1960, als de posteries in vrijwel alle landen de postzegel in toenemende mate gaan zien als melkkoe, daarbij geholpen door de albumfabrikanten en de komst van het postfrisfenomeen. Vanaf dat moment vormen de prijzen voor ongebruikte zegels de bovengrens voor de gebruikte, en ze ontlopen elkaar meestal niet veel. In het geval van de jaren vóór 1960 liggen de prijzen voor gebruikt veelal aanmerkelijk lager dan zelfs de waarden voor ongebruikt met plakker, laat staan postfris. Voor Spanje lijkt de relatieve schaarste aan gebruikte zegels echter veel verder terug te gaan in de tijd. Dit betreft met name de gelegheidsuitgiften. In een aantal gevallen is dit ongetwijfeld het gevolg van een ongewoon korte geldigheidsduur, zoals we dat hebben gezien bij de *Quijote*-serie. Enkele andere voorbeelden daarvan zijn te vinden in onderstaande tabel.

UITGIFTE	JAAR	ED.	GELDIGHEIDSDUUR
CRUZ ROJA ESPAÑOLA	1926	325-348	3 dagen
JUBILEO DE ALFONSO XIII	1927	349-372	1 dag
PRO CATAUMBAS	1928	402-433	2 weken
EXPOSICIONES SEVILLA-BARCELONA	1929	434-453	3 dagen
XI CONGRESO FERROCARRILES	1930	469-488	3 dagen
QUINTA DE GOYA	1930	499-530	3 dagen
DESCUBRIMIENTO DE AMÉRICA	1930	531-558	3 dagen
PRO UNIÓN IBEROAMERICANA	1930	566-591	3 dagen
III CONGRESO UNIÓN POSTAL PANAMERICANA	1931	604-635	1 maand
MONASTERIO DE MONTSERRAT	1931	636-654	3 weken
ASOCIACIÓN DE LA PRENSA	1936	695-725	2 weken
II ANIVERSARIO DE ALZAMIENTO	1938	851-854	3 dagen
PRO TUBERCULOSIS	1940	936-939	2 weken
DOCTOR THEBUSSEM	1944	983	1 dag

Tabel 1. Geldigheidsduur van enige uitgiften uit de periode 1925 – 1950

Vanaf 1950 lijken er overigens in het algemeen geen geldigheidstermijnen meer te zijn gehanteerd, en zijn de zegels de facto permanent geldig.[2]

Daarnaast waren diverse uitgiften, waaronder de *Quijote* en ook de *Montserrat*, aan slechts één kantoor verkrijgbaar. Wellicht ook heeft de schaarste aan gebruikt materiaal te maken met een mogelijke verzameltraditie in de Spaanse filatelie, om een voorkeur te hebben voor ongebruikt. Ten gevolge daarvan zouden dan relatief minder gebruikte exemplaren zijn afgeweekt en bewaard door verzamelaars dan in andere landen veelal het geval is. Voorts zijn er betrekkelijk grote aantallen van veel series onverkocht gebleven, waarvan dan een zeker deel na afloop van de geldigheidsperiode via de filatelie-loketten alsnog zijn weg naar verzamelaarsland zal hebben gevonden, en in maagdelijke staat is blijven verkeren. Een en ander heeft dan vermoedelijk ook zijn implicaties voor de aantallen nog bestaande gelopen stukken. Enig vergelijkend onderzoek hiernaar is mij niet bekend, maar zou op zijn plaats zijn.

Dit aspect maakt het verzamelen van *Quijote*-op-gelopen-stuk alleen maar attractiever in filatelistische zin. Het envelopje in afbeelding 2, dat ik onlangs aan mijn collectie kon toevoegen, zou een voorzichtig begin kunnen zijn van zo'n verzameling.

Afb. 2 Envelop met *Quijote* 10 céntimos, en detail van zegel en stempel (Ed. 258)

Getuige het stempel is deze brief op vrijdag 5 mei 1905 in Madrid (district nr. 1) gepost. Hij is gericht aan een adres in de stad zelf, dus was het lokale tarief van 10 céntimos van toepassing.[3] De brief is gericht aan de '*Excelentísimo Señor Don Vicente Martitegui, Ministro de la Guerra*' ('Zeer Hooggeachte Heer Vicente Martitegui, Minister van Oorlog'). Nader adres was kennelijk overbodig. De postbode zal de brief dan ook ongetwijfeld hebben afgeleverd bij het *Palacio de Buenavista*, vlakbij de Plaza de las Cibeles in hartje Madrid, alwaar het Ministerie van Oorlog in 1905 was gehuisvest.

Afb. 3 Palacio de Buenavista, Madrid

Gezien de zwarte omlijsting ging het om een rouwbrief. Maar de inhoud en afzender ontbreken, dus over wie de overledene was moeten we in het ongewisse blijven. De geadresseerde, voluit: Vicente Martitegui y Pérez de Santamaría, was inderdaad een Spaanse Minister van Oorlog - 'Defensie' zouden we heden ten dage zeggen - en wel tweemaal: van 20 juli tot 5 december 1903, en nogmaals van 27 januari tot 23 juni 1905.[4] Tijdens die tweede korte ambtsperiode ontving Martitegui dus de getoonde brief op zijn kantoor. Het zal dus wel een formele en niet een persoonlijke kennisgeving zijn geweest.

Wie was Vicente Martitegui? Geboren in 1843 in het Franse Bordeaux, begon hij al vroeg aan een militaire carrière. Als jong officier deed hij van zich spreken in de diverse koloniale oorlogen aan het einde van de negentiende eeuw, op Cuba en in Noord-Afrika. Hij speelde ook een belangrijke rol in de Derde Carlistenoorlog (1872-1876). Martitegui klom snel op in de rangen, en bracht het tot generaal. Ondertussen had hij vele decoraties bijeen gesprokkeld. Hij bekleedde naast zijn militaire tevens diverse bestuurlijke en politieke functies, culminerend in het ministerschap. Na zijn aftreden als minister was Martitegui militair gezaghebber van Catalonië, en van de Canarische eilanden. Hij overleed in het harnas in 1912, niet lang nadat hij was benoemd tot Directeur Generaal van de *Guardia Civil*. Hij was tenslotte ook nog senator voor het leven.

Het is verleidelijk te speculeren dat Martitegui filatelist was, en dat hij direct het bijzondere van de envelop inzag. Dus: hij nam hem mee naar huis, en gaf hem een plaatsje in zijn collectie. Of wellicht bedacht hij er zijn verzamelende kleinzoon mee. Een stuk saaier, maar waarschijnlijker, is dat de envelop door een adjudant is geopend en afgehandeld, en dat het stuk voor langere tijd verdween in het archief van het ministerie. Totdat een anonieme ambtenaar hem bij een opruimingsactie heeft 'gered' van de vuilnisbak, en in zijn tas gestopt.

Afb. 4 Generaal Vicente Martitegui y Pérez de Santamaría

Mocht ik de hand weten te leggen op andere Quijote-brieven waar iets over te melden valt, dan zal ik die de lezer niet onthouden. En mocht u zelf dergelijke stukken in uw verzameling hebben, deel dat genoeg dan met uw medeverzamelaars, en schrijf er een stukje over.

Noten

[1] Zie Schier (2013:644).

[2] De komst van de Euro in 2001 betekende uiteraard weer een kink in de kabel. Het is mijn indruk dat de schaarsheid van gebruikt materiaal minstens evenzeer geldt voor de Euro-zegels, zowel voor de lage als de (vele) hoge waarden.

[3] Het landelijke tarief was 15 céntimos.

[4] Dit waren kennelijk politiek onrustige tijden. In de nog geen acht jaar tussen 17 mei 1902 en 9 februari 1910 gaven maar liefst 15 ministers leiding aan dat departement, ofwel gemiddeld twee per jaar.